

έκφραση έκθεση

ενιαίο λύκειο

τεύχος

Τόμος 6ος

Έκφραση
Έκθεση

για το ενιαίο λύκειο

αναθεωρημένη έκδοση

β τεύχος

Τόμος 6ος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Έκφραση
Έκθεση

για το γενικό λύκειο

αναθεωρημένη έκδοση

 Τεύχος

Τόμος 6ος

Συγγραφή: Χρίστος Λ. Τσολάκης,
Κυριακή Αδαλόγλου, Άβρα Αυδή,
Ελένη Λόππα, Διονύσης Τάνης

Πρώτη αναθεώρηση:

Χρίστος Λ. Τσολάκης, Κυριακή
Αδαλόγλου, Άβρα Αυδή,
Ελένη Λόππα, Διονύσης Τάνης

Συντονισμός: Χρίστος Λ. Τσολάκης

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑ**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα εργασίας του Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

Γελαστοπούλου Μαρία

**(Επιμέλεια: Σκούταρη
Σπυριδούλα)**

**Συγγραφική Ομάδα Πρώτης
Αναθεώρησης**

ΧΡΙΣΤΟΣ Λ. ΤΣΟΛΑΚΗΣ
Καθηγητής του Αριστοτελείου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ
Δρ. Φιλολογίας, Σχολική Σύμβουλος

ΑΒΡΑ ΑΥΔΗ
Φιλολόγος, Καθηγήτρια
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

ΕΛΕΝΗ ΛΟΠΠΑ
Δρ. Φιλολογίας, Σχολική Σύμβουλος

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΤΑΝΗΣ
Φιλολόγος, π. Σχολικός Σύμβουλος

Υπεύθυνος για το Παιδ. Ινστιτούτο
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Σύμβουλος

2. Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις

Η μέθοδος των σημειώσεων κατά παράγραφο μας δίνει πλήρεις και αναλυτικές σημειώσεις. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν σκοπός μας είναι να φθάσουμε σε συνοπτικές σημειώσεις, από την παράγραφο περνούμε σε ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Τέτοιες ενότητες μπορεί να είναι τα κεφάλαια ενός βιβλίου, τα μέρη ενός κειμένου (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) ή ένα σύνολο παραγράφων που έχουν το ίδιο νοηματικό κέντρο.

Διαβάστε προσεχτικά το κείμενο:

ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

A. Είναι τάχα δυνατόν να κινδυνεύει η παιδεία, επομένως και ο πνευματικός μας πολιτισμός, από την εκπληκτική ανάπτυξη που παρουσιάζουν σήμερα ο τύπος, ο κινηματογράφος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση; Μήπως ήταν υπερβολή να τεθεί εφέτος με κάποια ανησυχία το ερώτημα τουτο στις «Διεθνείς Συναντήσεις» της Γενεύης;

B. Η προσωπική μου γνώμη είναι ότι, παρά την αισιοδοξία εκείνων που υποστήριξαν με θέρμη το αντίθετο, ο κίνδυνος αυτός πραγματικά υπάρχει. Κατά τις συζητήσεις της

Γενεύης δύο ειδικοί, οι καθηγητές Edmond Rochedieu και Rene Schaerer, πρόβαλαν μερικές παρατηρήσεις που δυστυχώς πολύ λίγο προσέχτηκαν από τους άλλους συνέδρους. Η «εικόνα» που με τα σύγχρονα τεχνικά μέσα προσφέρεται έντονα και αλληπάλληλα στην κατ' αίσθηση αντίληψη, είπε ο κ. Rochedieu, αγγίζει άμεσα τη συγκινησιακή σφαίρα της ψυχής και το βάθος της προσωπικότητας, παραμερίζοντας την κρίση και τη συνειδητή βούληση. Έτσι αποκτά μυστηριώδη δύναμη απάνω στο θυμικό του ανθρώπου και μπορεί να έχει βαθιάν επίδραση στον ψυχικό του κόσμο. Καλή (παραμυθεί, καθησυχάζει, εναρμονίζει εσωτερικές τάσεις συγκρουόμενες κτλ.) –αλλά και κακή (υποβάλλει έμμονες ιδέες, διεγείρει, φανατίζει κτλ.). Τον κίνδυ-

ΝΟ ΤΩΝ «ΕΙΚΟΝΩΝ» ΤΟΝΙΣΕ ΚΑΙ Ο Κ. Schaerer. Αφθονούν, είπε, σήμερα και κατακλύζουν τις αισθήσεις μας οι «εικόνες» που υποκριτικά προσφέρονται ως δήθεν αντικειμενικά κριτήρια (images hypocritement documentaries). Η ζημιά που προκαλούν είναι διπλή. Πρώτα μας συνηθίζουν να ικανοποιούμαστε με τα προσφερόμενα έτοιμα duplicata*, κι έτσι σιγά σιγά χάνουμε την διάθεση και την ικανότητα να παρατηρούμε την εξωτερική πραγματικότητα. Έπειτα δημιουργούν ένα είδος πλασματικής, ψεύτικης ζωής, όπου «βουλευόμαστε» τόσο καλά, ώστε χάνουμε την αίσθηση της πραγματικής ζωής (μποβαρισμός, δονκιχωτισμός).

*** dupliccata: υποκατάστατα**

Γ. Όταν αναπτύσσεται υπέρμετρα η τάση προς το κατ' αίσθηση αντιληπτό, φυσικό και αναπόφευκτο είναι να ατροφήσει η καθαρά διανοητική λειτουργία που δουλεύει με την αφάιρεση και με το λογισμό. Έπειτα, όταν ένας άλλος εργάζεται για μας και προσφέρει στην αντίληψή μας έτοιμα τα «παρασκευάσματά» του (τύπος, κινηματογράφος και ραδιόφωνο προμηθεύουν σε μεγάλες ποσότητες αυτού του είδους τη μασημένη τροφή στο Κοινό τους), μια τάση αποδοχής, μια βολική

παθητικότητα μπαίνει στη θέση της πρωτοβουλίας και της προσπάθειας και σιγά σιγά το πνεύμα γίνεται ανάπηρο. – Θα μπορούσε βέβαια να φέρει κανείς την αντίρρηση ότι στην περίπτωση αυτή όχι τα ίδια τα τεχνικά μέσα, αλλά ο τρόπος που τα μεταχειριζόμαστε έχει δυσμενείς για την παιδεία μας συνέπειες. Αλλά υπάρχει το ζήτημα: άραγε τα μέσα αυτά από την ίδια τη φύση τους δεν προσφέρονται εύκολα σε μια τέτοια, δηλαδή κακή, χρήση;

Δ. Πώς θα αμυνθούμε απέναντι στους κινδύνους για τους οποίους μιλούμε; – Για να καταλήξουμε σε μια θεματική πρόταση, δεν πρέπει, νομίζω, να λησμονούμε ότι σύμφωνα μ' ένα ανοικτίρμονα νόμο που διέπει τη ζωή και την ιστορία του ανθρώπου, το κέρδος και η απώλεια, το ωφέλιμο και το επιζήμιο, το

καλό και το κακό είναι συνήθως
συνυφασμένα το ένα με το άλλο.
Επομένως από τη στιγμή που
πραγματοποιήσαμε σημαντικές
προόδους με την τελειοποίηση των
τεχνικών μέσων στον τομέα της
διάδοσης των ιδεών, έπρεπε να
περιμένουμε ότι θα επακολουθού-
σαν άλλο τόσο σημαντικές ζημιές.
Υπάρχει όμως στην Βιολογία μια
αρχή («ομοιόσταση» την ονομά-
ζουν) που λέει ότι κάθε ζωντανός
οργανισμός έχει στη διάθεσή του
δυνάμεις έτοιμες, όταν κλονίζεται η
ισορροπία του, να εργαστούν για
να την αποκαταστήσουν το γρηγο-
ρότερο. –Τέτοιες δυνάμεις υπάρ-
χουν και στον πολιτισμό μας. Όταν
η πρόοδος, που απότομα πραγμα-
τοποιείται σε μια περιοχή, απειλεί
την ισορροπία του συνόλου, το
μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι

να προσπαθήσουμε να ξυπνήσουμε αυτές τις δυνάμεις, να τις κινητοποιήσουμε, για να προλάβουμε την καταστροφή.

Ε. Στην περίπτωση που μας απασχολεί ένα μόνο θετικό μέτρο θεραπείας του κοινού νομίζω ότι υπάρχει: η μόρφωση των νέων. Μια μόρφωση στερεή που θα κάνει την αυριανή ανθρωπότητα πιο απαιτητική, πιο ανεξάρτητη απέναντι σ' εκείνους που θα αναλάβουν να την πληροφορήσουν, να την καθοδηγήσουν και να τη διασκεδάσουν με τον τύπο, τον κινηματογράφο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Να οπλίσουμε τη διάνοια με την ανάπτυξη των κριτικών της δυνάμεων, να τονώσουμε τη συνείδηση του αγαθού με το βάθεμα του νοήματος της αρετής, ατομικής και συλλογικής· να καθαρίσουμε την αίσθηση

του ωραίου με τη συνεχή και προσωπική επαφή προς τις δημιουργίες της αυθεντικής Τέχνης –ιδού τα μέσα με τα οποία μια φωτισμένη εκπαίδευση θα μπορέσει να δώσει στην αυριανή ανθρωπότητα τη δύναμη και την επιδεξιότητα να αντιμετωπίσει χωρίς πολύ μεγάλες απώλειες τις προόδους μιας τεχνικής που προχωρεί με βήματα γίγαντα.

ΣΤ. Με ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατόν να θεμελιωθεί και με ποιους τρόπους μπορεί να γίνει αποτελε-

σματική μια τέτοια εκπαίδευση – αυτό είναι μια άλλη ιστορία, που πρέπει χωριστά να εξεταστεί. Εδώ μόνο το τελικό μας συμπέρασμα ακόμη χωράει. Και τούτο εύκολα διαπιστώνεται σύντομα και απλά: Είναι άδικο να καταριόμαστε τις προόδους της τεχνικής. Ό, τι πρέπει να οικτιρούμε είναι το γεγονός ότι μια άλλη δύναμη του πολιτισμού, η μόρφωση του λαού, δεν προχωρεί εξίσου γρήγορα, ούτε ενεργεί αποτελεσματικά, για να αντισταθμίσει τις αναπόφευκτες συνέπειες των τελειοποιήσεων που ραγδαία πραγματοποιούνται στη σφαίρα της εφαρμοσμένης επιστήμης. Η τεχνική δίνει στον πολιτισμό τη διάσταση του πλάτους. Η εκπαίδευση καλείται να συμπληρώσει το νόημά του εξασφαλίζοντας σ'

αυτόν μίαν άλλη διάσταση: τη
διάσταση του βάθους.

13 Οκτωβρίου 1955.

(Ε.Π. Παπανούτσος, Εφήμερα-
Επίκαιρα-Ανεπίκαιρα,
εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1980, σελ.
313-15)

**Έστω ότι έχουμε τους πλαγιότιτ-
λους του προλόγου και του επιλό-
γου από το κείμενο «Τεχνική και
Εκπαίδευση». Διαβάστε τους πλα-
γιότιτλους αυτούς, που σας δίνο-
νται παρακάτω, και προσπαθή-
στε:**

α) να ομαδοποιήσετε τις παραγράφους του κυρίου μέρους που έχουν το ίδιο νοηματικό κέντρο και επομένως αποτελούν ευρύτερες νοηματικές ενότητες, και να δώσετε έναν πλαγιότιτλο στην κάθε ενότητα

β) να συγκεντρώσετε τους πλαγιότιτλους του προλόγου, των ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων (του κύριου μέρους) και του επιλόγου, για να έχετε συνοπτικές σημειώσεις από το κείμενο.

Πλαγιότιτλοι

Πρόλογος:

Κινδυνεύει ο πνευματικός πολιτισμός από την ανάπτυξη των τεχνικών μέσων (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση);

**Κύριο Μέρος:
Νοηματικές
ενότητες**

Επίλογος:

Αίτημα: να συμβαδίσει η πρόοδος της εκπαίδευσης με την πρόοδο της τεχνικής

Η παραπάνω αφαιρετική διαδικασία (από τους πλαγιότιτλους των παραγράφων στους πλαγιότιτλους των ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων του κειμένου) μας δίνει πολύ συνοπτικές σημειώσεις, αλλά είναι αρκετά χρονοβόρα, γιατί προϋποθέτει ότι έχουμε εργαστεί αναλυτικά κατά παράγραφο. Φυσικά, όταν δε διαθέτουμε αρκετό χρόνο για τις σημειώσεις, μπορούμε να παραλείψουμε την εργασία κατά παράγραφο και να βγάλουμε

πρόχειρους πλαγιότιτλους μόνον από τον πρόλογο, τις ευρύτερες ενότητες του κυρίου μέρους και τον επίλογο.

Η εργασία που έγινε προηγουμένως, να εντάσσουμε δηλαδή τις μικρότερες νοηματικές ενότητες σε ευρύτερες και να αποδίδουμε μ' έναν πλαγιότιτλο το νοηματικό κέντρο τους, μας επιτρέπει να διακρίνουμε το ουσιώδες από το επουσιώδες, και έτσι να κρατούμε καλές σημειώσεις. Μια ανάλογη υπαγωγή του μερικού στο γενικό μπορούμε να παρατηρήσουμε και στον πίνακα περιεχομένων ενός βιβλίου. Από αυτήν την άποψη θα λέγαμε ότι ο πίνακας των περιεχομένων αποτελεί ένα είδος πολύ συνοπτικών σημειώσεων ολόκληρου του βιβλίου.

Να εξετάσετε τον πίνακα των περιεχομένων ενός διδακτικού βιβλίου και να παρατηρήσετε τη σχέση του τίτλου κάθε κεφαλαίου με τους επί μέρους τίτλους και με το γενικό τίτλο ολόκληρου του βιβλίου.

Πιστεύετε ότι είναι δυνατόν κάποιος, παρατηρώντας απλώς τον πίνακα περιεχομένων ενός βιβλίου, το οποίο δεν έχει διαβάσει, να υποθέσει το θέμα που πραγματεύεται ο συγγραφέας και τον τρόπο με τον οποίο το προσεγγίζει;

3. Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του Κειμένου

Με βάση τις σημειώσεις σας μπορείτε να κάνετε το διάγραμμα ενός κειμένου. Διαβάστε προσεκτικά το διπλανό κείμενο και το διάγραμμά του, που δίνεται ενδεικτικά.

Συζητήστε: Ποια επιπλέον εργασία απαιτείται, για να περάσετε από τις σημειώσεις στο διάγραμμα ενός κειμένου; Ποια είναι γενικά η χρησιμότητα του διαγράμματος;

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΕΣ

Ηλικιωμένος άνθρωπος που επί χρόνια πολλά εργάστηκε στη διοικητική υπηρεσία του Κράτους και ανέβηκε όλες τις βαθμίδες της, συνόψισε κάποτε τα διδάγματα της

μακράς πείρας του με μια παρατήρηση άξια να μας βάλει σε πολλές σκέψεις.

Το Κράτος, έλεγε, όχι ως αφηρημένη ιδέα, αλλά ως συγκεκριμένο βίωμα, σαν ένα κομμάτι από την ίδια τη ζωή μας, λείπει από τους σημερινούς Έλληνες. Το αισθάνονται σαν ξένο, όχι δικό

**τους, και δεν το πο-
νούν. Τη χώρα τους την αγαπούν με πάθος. Για μια χούφτα από το χώμα της είναι άξιοι να πεθάνουν με την πιο μεγάλη ευκολία. Άλλο Πατρίδα όμως και άλλο Πολιτεία. Με την Πατρίδα είμαστε στενότερα δεμένοι· την έχουμε βάλει μέσα στο αίμα μας, γιατί και με το αίμα μας**

την έχουμε κρατήσει. Την Πολιτεία όμως, δηλαδή αυτό τον ορισμένο τρόπο με τον οποίο έχει οργανωθεί και διοικείται ο τόπος, αυτήν την απρόσωπη δύναμη που λειτουργεί στο όνομα όλων για να εξασφαλίζει με τα όργανα και τους θεσμούς της τη ζωή και την ελευθερία μας, δεν μπορούμε να τη νιώσουμε σαν κάτι εντελώς δικό μας. Είναι ξένο σώμα για το αίσθημά μας.

Απόδειξη ότι δεν πονούμε, ούτε αισθανόμαστε ενστιγματικά την ανάγκη να προστατέψουμε ό, τι ανήκει στο Κράτος, το δημόσιο κτήμα. Απέναντί του δείχνουμε αδιαφορία και κάποτε μίαν απίστευτη εχθρότητα και μανία καταστροφής. Από παιδιά στο σχολείο κακοποιούμε βάρβαρα τα θρανία και τους τοίχους του σχολείου –«ανήκει στο δημόσιο, δεν είναι δικό μας». Την ίδια

αστοργία δείχνουμε στα δικαστήρια, στα άλλα δημόσια γραφεία, ακόμη και στους πάγκους του πάρκου ή στις δημόσιες κρήνες, σε ό, τι τέλος πάντων είναι κρατική περιουσία. Μόλις αντιληφθούμε ότι κάτι τι ανήκει ή με κάποιο τρόπο βρίσκεται στην κυριότητα αυτής της απρόσωπης δύναμης, αν δεν μπορούμε να το οικειοποιηθούμε, με ευχαρίστηση το φθείρουμε. Με την ίδια ευκολία προσπαθούμε ν' αποφεύγουμε τις υποχρεώσεις μας προς το Κράτος ή να καταστρατηγούμε τους νόμους του. Είναι ο «άλλος», όχι ο εαυτός μας. Και τον ξεγελούμε ή σηκώνουμε το όπλο εναντίον του, χωρίς να καταλαβαίνουμε ότι κατά βάθος τον εαυτό μας απατούμε ή πληγώνουμε.

Και από τις παρατηρήσεις του αυτές ο πολύπειρος άνθρωπος

έβγαζε το συμπέρασμα ότι ίσως οι Έλληνες να μην είναι οργανικά ικανοί να ποτιστούν από την ιδέα του Κράτους. Ότι πιθανόν μέσα στην ίδια τη φυσική τους υφή να υπάρχει κάποια τάση αναρχισμού.

Έχει αρκετά διαδοθεί αυτή η αντίληψη και συχνά ακούγεται. Ωστόσο μου φαίνεται πολύ παρακινδυνευμένη και άδικη στην απαισιοδοξία της. Δεν αμφισβητώ τα γεγονότα όπου στηρίζεται (τα περισσότερα είναι δυστυχώς πραγματικά, είτε μας αρέσουν είτε όχι). Αλλά την ερμηνεία που δίνεται σ' αυτά τα γεγονότα.

Ότι δεν πονούμε, ή ότι δεν πονούμε αρκετά την Πολιτεία σαν κάτι εντελώς δικό μας, είναι βέβαιο. Από αναρχισμό όμως την αντιθέτουμε προς τα αισθήματα και τα συμφέροντά μας ή από άλλους λόγους; Και πώς είναι δυνατόν αυτός ο δήθεν αναρχισμός να θεωρηθεί έμφυτη ιδιότητα ριζωμένη μέσα στη δική μας φυλή; Μπορεί ο Έλληνας να είναι περισσότερο από άλλους λαούς ατομιστής, να μην πειθαρχεί τόσο εύκολα στο συλλογικό σώμα και πνεύμα της ομάδας. Αλλ' από το σημείο τούτο ως το σημείο να τον πούμε από τη φύση του αναρχικό, η απόσταση είναι πολύ μεγάλη. Ορθότερη φαίνεται μια άλλη εξήγηση. Ότι αυτή η αδιαφορία ή η λανθάνουσα εχθρότητα προς το Κράτος και τις λειτουργίες του είναι αποτέλεσμα ιστορικών αιτίων και

**μιας κακοδαιμονίας που ατυχώς
διαιώνίζεται. Ας μη λησμονούμε ότι
επί μακρά χρόνια και κατά διαστή-
ματα δεν υπήρχε γι' αυτόν εδώ τον
πολυβασανισμένο λαό σύμπτωση
Πολιτείας και Έθνους. Η κρατική
εξουσία στις διάφορες περιόδους
της δουλείας δεν ήταν μονάχα ξένη
αλλά και εχθρική προς την εθνική
μας υπόσταση. Και επομένως γενε-
ές γενεών, για να βεβαιώσουν την
εθνική τους ιδιοτυπία, τη χωριστή
τους ύπαρξη, ήταν αναγκασμένες
να μισούν, να απατούν και να πολε-
μούν τα όργανα και τις λειτουργίες
που στα μάτια τους εκπροσωπού-
σαν το Κράτος και σάρκωναν την
ιδέα της Πολιτείας. Το κρυφό μίσος
με τα ψυχικά επακόλουθά του είναι
πολύ πιο επικίνδυνο από τη φανε-
ρή αντίθεση, τον ανοιχτό πόλεμο.
Συμπνιγόμενο από το φόβο τρέφε-**

ται από την καταπίεσή του και αφήνει στα σκοτεινά στρώματα της ψυχής λασπερά κατακάθια που δεν εξαλείφονται. Ακόμη κι όταν λευτερωθεί από το ζυγό, δεν μπορεί εύκολα ένας λαός να αγαπήσει την Πολιτεία με τους περιορισμούς της, έστω και αν είναι τώρα δική του, αφού ως προχτές ακόμη το Κράτος ήταν η θέληση και η βία του δυνάστη του.

Κατά ένα παράδοξο μάλιστα μηχανισμό, που μας τον εξηγεί σήμερα η Ψυχολογία, όταν ένας πολίτης με τέτοιες υποσυνείδητες κακώσεις από αρχόμενος γίνεται άρχων, παίρνει τις διαθέσεις και τους τρόπους που ο ίδιος πρώτα μισούσε. Παίζει δηλαδή το ρόλο του ειδώλου που ως τώρα το φοβόταν και το αντιπαθούσε, γιατί έτσι νομίζει πως μπορεί να λευτερωθεί από τον εφι-

άλτη του. Ίσως γι' αυτό το λόγο συμβαίνει, όποιος παίρνει και μια παραμικρή ακόμη εξουσία στην Ελλάδα, να μεταβάλλεται αμέσως σε σατράπη...

Για να εξηγήσουμε όμως το φαινόμενο που εξετάζουμε, πρέπει να αναφέρουμε ακόμη ένα λόγο πολύ σοβαρό. Όταν λευτερώθηκε από τον τουρκικό ζυγό αυτή η μικρή ελληνική γωνιά, η Πολιτεία μας δεν

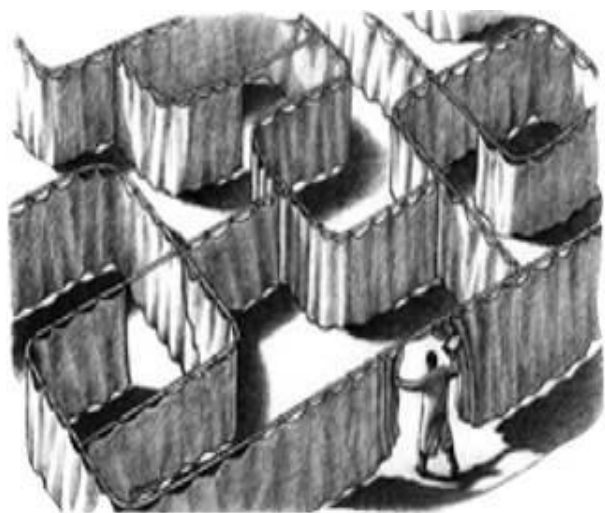

θεμελιώθηκε ούτε αναπτύχθηκε οργανικά απάνω σε κάποιες αυτόχθονες μορφές οργάνωσης και διοίκησης, βγαλμένες από τις δικές μας ψυχολογικές και άλλες ανάγκες και από την ιστορική κίνηση της ζωής

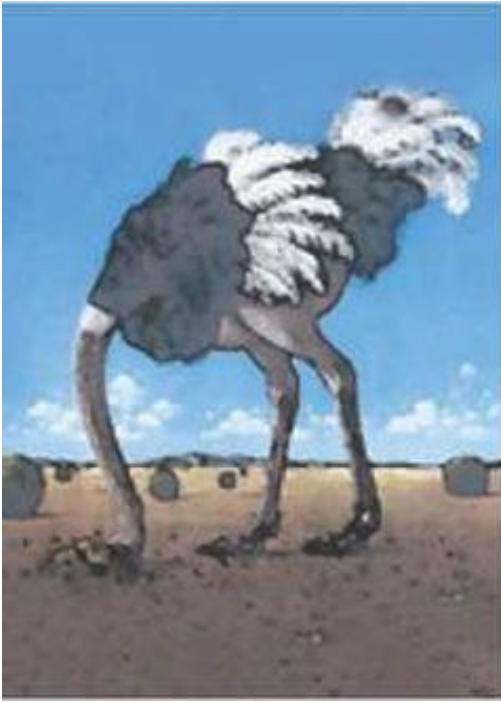
του Έθνους, αλλά μας επιβλήθηκε

απέξω από ξένους και με ξένους που φυσικά δε νοιάστηκαν να εξετάσουν αν το φόρεμα τούτο ήταν κομμένο στο μέτρα μας, ούτε προσπάθησαν να το ταιριάσουν κάπως απάνω στο δικό μας κορμί. Έτσι εφαρμόστηκαν κι εξακολουθούν να εφαρμόζονται πειραματικά στη χώρα μας διοικητικοί και πολιτικοί θεσμοί που δεν μίλησαν ποτέ βαθιά στην ψυχή του λαού μας, ούτε ίσως ανταποκρίνονται εντελώς στις πραγματικές του ανάγκες.

Είναι γνωστές οι μελέτες του Κώστα Καραβίδα για την κοινοτική οργάνωση. Μπορεί να μη συμμερίζεται κανείς την αισιοδοξία και την πίστη του ότι και τώρα είναι δυνατόν να γίνει ε-

κείνο που δεν έγινε άλλοτε, στην ώρα του τη φυσιολογική. Ωρισμένως όμως θα αναγνωρίσει ότι θα ήταν πολύ διαφορετική, τελειότερη, η κρατική μας οργάνωση και πολύ στενός, οργανικά συνεκτικός, ο δεσμός του πολίτη με την Πολιτεία στον τόπο μας, αν αυτό το θαυμαστό κύτταρο, η κοινότητα, που δημιουργήθηκε με το αίμα του λαού μας από πανάρχαια χρόνια και λειτούργησε τόσο λαμπρά στους χρόνους της δουλείας, αφηνόταν να αναπτυχθεί φυσιολογικά σε ένα γενικότερο, πλούσια διακλαδωμένο και πυργωτά διαρθρωμένο διοικητικό σύστημα. Τα ξενοφερμένα κάθεστώςτα σκότωσαν το κύτταρο τούτο και μας επέβαλαν θεσμούς και τύπους, μέσα στους οποίους μάταια ως τώρα προσπαθούμε να βρούμε τον εαυτό μας.

Βάλετε μαζί μ' αυτές τις αιτίες την κακοδιοίκηση που είναι ενδημικό κακό στον τόπο μας, τη διαφθορά της πολιτικής μας ηγεσίας που τα ανομήματά της πλήρωσαν

ακόμη και με το αίμα τους οι λίγες φωτεινές μορφές της νεότερης ιστορίας μας, προσθέσετε τέλος και τη βαθύτερη κρίση που περνάει εδώ και κάμποσα χρόνια η έννοια του Κράτους μέσα στις φοβερές αντινομίες της ζωής όλων των σημερινών λαών –και θα εξηγήσετε γιατί οι βασανισμένοι άνθρωποι αυτού του τόπου, του πολυπατημένου από ξένους κάθε λογής, δεν αισθάνονται ακόμη εντελώς δικό τους το Κράτος. Ας μην τους

καταλογίζουμε αναρχισμό, αφού η μοίρα τους έγγραφε να μην είναι νοικοκυραίοι στο σπίτι τους και να μην αφήνονται ήσυχοι να φτιάχνουν με τη δική τους ζωή και μέσ' από τη δική τους ιστορία τους κοινωνικούς των θεσμούς.

22 Ιουλίου 1948

(Ε.Π. Παπανούτσος, Εφήμερα-Επίκαιρα-Ανεπίκαιρα, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1980, σ. 160-63)

Το διάγραμμα του κειμένου

Παρά- γραφοι	Μέρη του κειμένου	Σημειώσεις
A	ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Ένας δημόσιος υπάλληλος με μακροχρόνια θητεία στην κρατική υπηρεσία παρατηρεί:
B	Θέση	Το κράτος, ως συγκεκριμένο βίωμα, λείπει από τους σημερινούς* Έλληνες.
Γ	ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ απόδειξη και	Υπάρχει αδιαφορία και εχθρότητα απέναντι στο Κράτος (Παραδείγματα).

Δ	1η ερμηνεία (του δ. υπαλλήλου)	Πιθανόν να υπάρχει κάποια τάση αναρχισμού στους Έλληνες;
Ε	Αμφισβήτηση της 1ης ερμηνείας	Αντίθετα ο δοκιμογράφος πιστεύει ότι: η αντίληψη για τον αναρχισμό των Ελλήνων είναι παρακινδυνευ- μένη και άδικη.
ΣΤ	2η ερμηνεία (του δοκιμι- ογράφου)	Η λανθάνουσα εχθρότητα προς το κράτος οφείλεται: α) σε ιστορικά αίτια, β) σε μια κακοδαιμονία που διαιώνίζεται
Ζ		γ) σε ψυχολογικούς λόγους: ο

Ἕλληνας γίνεται σατράπης, ὅταν
ανεβαίνει στην εξουσία,

Η δ) στην επιβολή ξενόφερτων
διοικητικῶν και πολιτιστικῶν
θεσμῶν:

δ1. οἱ θεσμοὶ αὐτοὶ δε μίλησαν
ποτέ στην ψυχὴ του λαοῦ και δεν
ανταποκρίθηκαν στις ἀνάγκες
του,

Θ δ2. τα ξενόφερτα καθεστώτα
«σκότωσαν» την κοινοτικὴ
οργάνωση,

ε) στην κακοδιοίκηση,

		στ) στην παγκόσμια κρίση της έννοιας του Κράτους.
I	ΕΠΙΛΟΓΟΣ Συμπέρασμα:	Οι Έλληνες δεν είναι νοικοκυραίοι στον τόπο τους. Ας μην τους καταλογίζουμε αναρχισμό.

***Το κείμενο γράφτηκε το 1948**

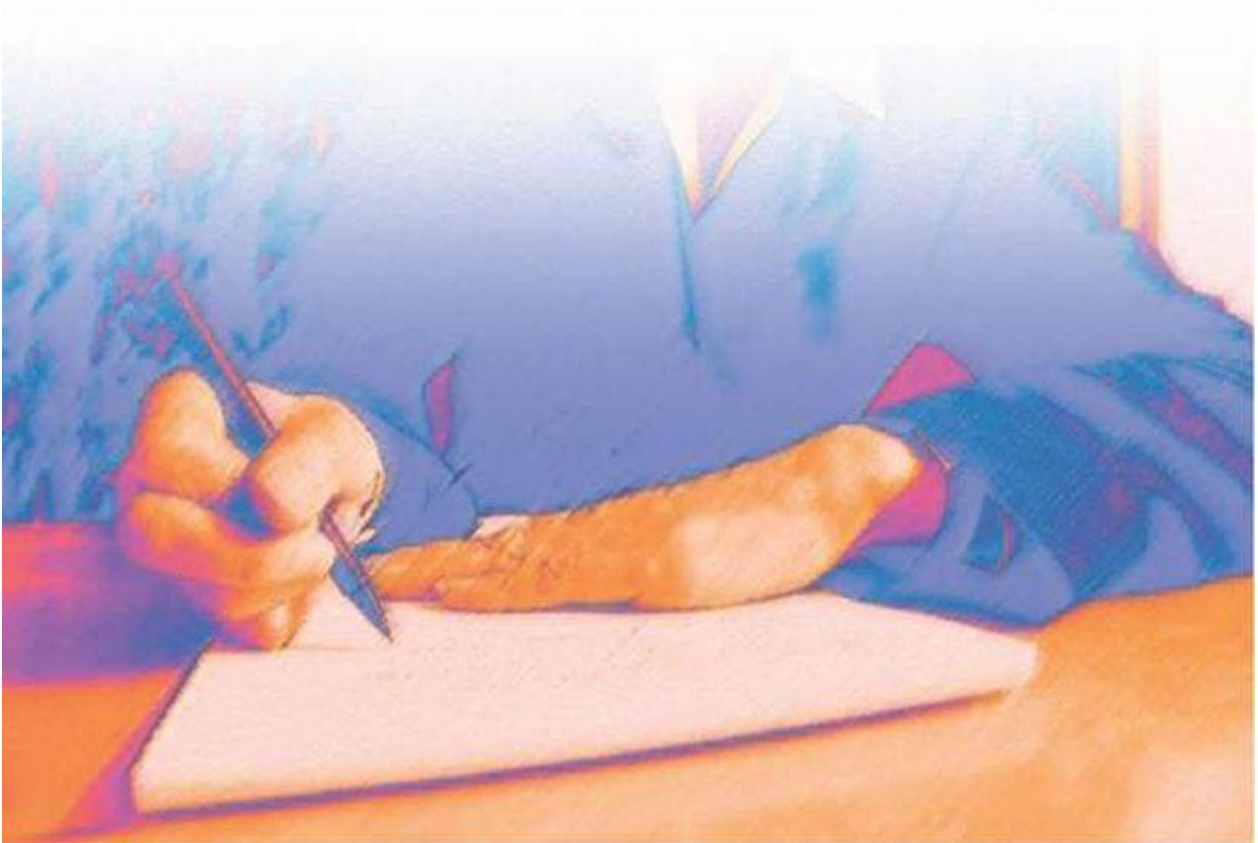
Αναζητήστε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο συγγραφέας στο κείμενο «Τεχνική και Εκπαίδευση» και σχηματίστε το διάγραμμά του.

Ένα άλλο είδος διαγράμματος είναι αυτό που χρησιμοποιούμε στην προεργασία για την ανάπτυξη ενός θέματος. Στην περίπτωση αυτή καταγράφουμε τηλεγραφικά τις σκέψεις μας και τις οργανώνουμε κάνοντας ένα πρόχειρο βέβαια διάγραμμα που δείχνει την πορεία που θα ακολουθήσουμε στην ανάπτυξη του θέματος από τον πρόλογο έως τον επίλογο. Φυσικά το διάγραμμα αυτό δεν είναι δεσμευτικό, αλλά μπορεί να μεταβληθεί, μπορεί π.χ. να προστεθούν ή να αφαιρεθούν κάποια στοιχεία κτλ.

Επιλέξτε ένα από τα θέματα για συζήτηση και έκφραση /έκθεση και χρησιμοποιήστε το διάγραμμα στην προεργασία σας για την ανάπτυξη του θέματος.

Μετά κάντε το διάγραμμα του κειμένου σας, για να διαπιστώσετε πώς τελικά οργανώθηκαν οι σκέψεις και τα επιχειρήματά σας.

B. Σημειώσεις από προφορικό λόγο

α) Οι δυσκολίες που συναντώ, όταν κρατώ σημειώσεις από προφορικό λόγο

Είναι γνωστό ότι δυσκολότερα κρατούμε σημειώσεις από προφορικό παρά από γραπτό λόγο. Κι αυτό γιατί ο προφορικός λόγος, όπως ήδη αναφέραμε, έχει εφήμερο χαρακτήρα. Ένας τέτοιος λοιπόν λόγος (εφήμερος) είναι φυσικό να δυσκολεύει εκείνον που κρατάει σημειώσεις, αφού δεν είναι δυνατόν να τον ξανακούσει. Εξάλλου η δυσκολία αυτή δεν είναι η μόνη. Υπάρχουν και άλλες, όπως οι δυσκολίες που προέρχονται από τις συνθήκες επικοινωνίας που πολλές φορές δεν είναι ιδανικές: η ακουστική της αίθουσας, η απόστα-

ση του ακροατή από τον ομιλητή, η άρθρωση του ομιλητή, ο ρυθμός της ομιλίας του, η ένταση της φωνής του και ο επιτονισμός, οι πλατειασμοί, οι άστοχες παρενθέσεις/ παρεκβάσεις, οι θόρυβοι, η απροθυμία του ακροατηρίου να συμμετάσχει κ.ά. Γι' αυτό και οι έμπειροι ομιλητές προσέχουν ιδιαίτερα τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν και εκφωνούν τους λόγους τους. Ένα συνοπτικό διάγραμμα π.χ. που προαναγγέλλει το περιεχόμενο και τη δομή μιας ομιλίας βοηθάει σημαντικά τον ακροατή να δεχτεί το μήνυμα και να το καταγράψει.

β) Κρατώ σημειώσεις από την παράδοση ενός μαθήματος, από την ακρόαση ενός άρθρου, από μία διάλεξη

Να κρατήσετε σημειώσεις από το μάθημα της Ιστορίας κατά τη διάρκεια της παράδοσης (εφόσον γίνεται σε συνεχή λόγο) και να τις συγκρίνετε μεταξύ σας, για να διαπιστώσετε, με τη βοήθεια του καθηγητή σας, αν καλύψατε τα κύρια σημεία.

Χρήσιμη προεργασία

Με βάση τον τίτλο και το διάγραμμα του μαθήματος, που θα σας δώσει ο καθηγητής σας, σκεφτείτε:

- Τι γνωρίζετε σχετικά με το θέμα και τι ακόμη περιμένετε να μάθετε.**
- Πώς μπορεί να συσχετιστεί το καινούριο θέμα με όσα διδαχτήκατε σε προηγούμενα μαθήματα.**
- Ποιος είναι ο προβληματισμός**

σας ως τώρα γύρω από αυτό. Αν θέσετε στον εαυτό σας παρόμοια ερωτήματα, θα αφομοιώσετε καλύτερα όσα θα ακούσετε και επομένως θα κρατήσετε πιο επαρκείς σημειώσεις.

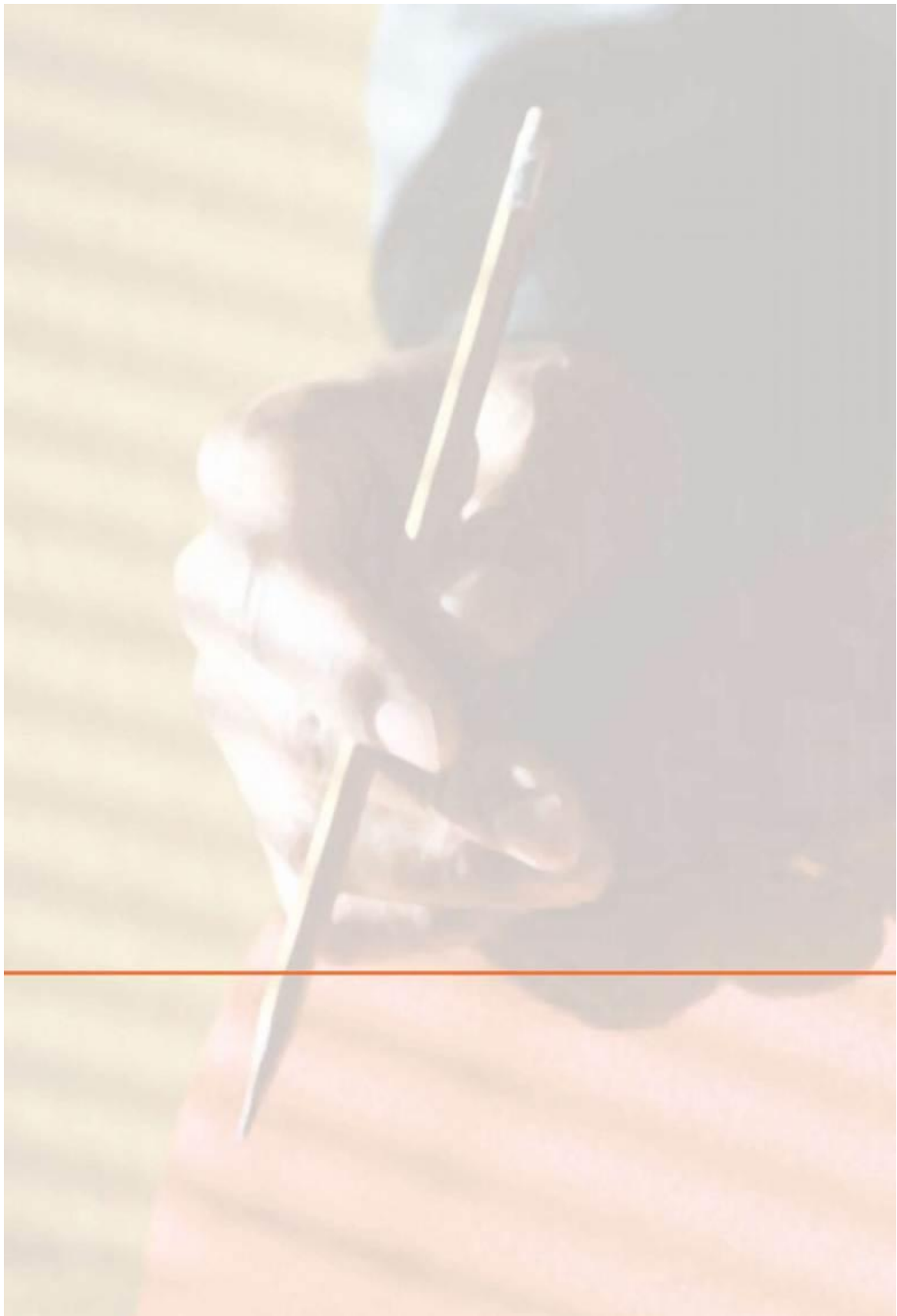
Να χωριστείτε σε ομάδες των 5-6 ατόμων και να κρατήσετε σημειώσεις από ένα άρθρο εφημερίδας ή περιοδικού που θα σας διαβάσει ο καθηγητής στην τάξη.

Η τάξη θα κρίνει τελικά ποια ομάδα κράτησε τις πληρέστερες σημειώσεις και θα δικαιολογήσει την κρίση της.

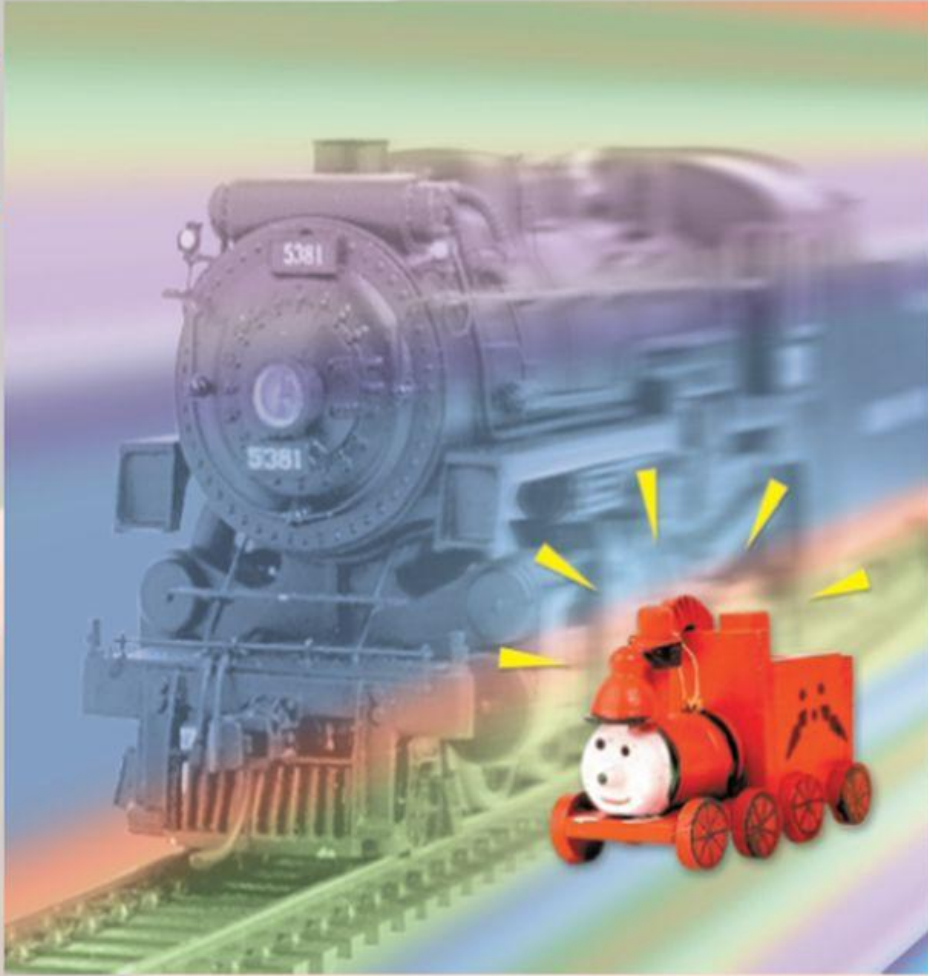
Να κρατήσετε σημειώσεις από μια διάλεξη στην οποία παρευρίσκεστε ή την οποία παρακολουθείτε από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Να αναφέρετε το θέμα, το όνομα του ομιλητή και να προσδιορίσετε το χρόνο και τον τόπο όπου έγινε η ομιλία. Για να εντοπίσετε ευκολότερα τα κύρια σημεία της ομιλίας, να προσέξετε τα μέρη (πρόλογο - εισαγωγή - κύριο μέρος - επίλογο) και τις διαρθρωτικές λέξεις.

Σημειώσεις - Περίληψη

III. Περίληψη

γραπτό) και
ιδιο υδα ή φυσική του
πολλές βελίδες πέφτουν πολλά σχήμα
μείνουν στο βελι κοφτάτι.
τις βελίδες σε

A. Περίληψη γραπτού λόγου

1. Πώς οδηγούμαι στην περίληψη

Είδαμε προηγουμένως τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να κρατήσουμε σημειώσεις. Η λογική σύνδεση των σημειώσεων ή η ανάπτυξη του διαγράμματος μπορούν να οδηγήσουν στην περίληψη.

- ➔ **Αν η περίληψη που πρόκειται να γράψουμε είναι εκτενής, τότε βασιζόμαστε στη θεματική περίοδο και στις σημαντικές λεπτομέρειες κάθε παραγράφου του κειμένου, από το οποίο θα προέλθει η περίληψη.**
- ➔ **Αν η περίληψη θα είναι συνοπτική, τότε βασιζόμαστε στους πλαγι-**

ότιτλους των παραγράφων ή των ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων.

- ➔ **Από το διάγραμμα ενός κειμένου μπορεί επίσης να προκύψει περίληψη του ίδιου κειμένου, συνοπτική ή εκτενέστερη, οπότε αξιοποιούμε αναλόγως λιγότερα ή περισσότερα από τα στοιχεία που απότυπώνει το διάγραμμα.**

Έστω, λοιπόν, ότι έχουμε ένα κείμενο, από το οποίο θέλουμε να κρατήσουμε περίληψη.

- ➔ **Στην αρχή της περίληψης επισημαίνουμε το θεματικό κέντρο του κειμένου.**
- ➔ **Στη συνέχεια προσέχουμε τις διαρθρωτικές λέξεις του κειμένου από το οποίο θα προέλθει η περί-**

ληψη, προσέχουμε δηλαδή τους δείκτες της συνοχής και της συνεκτικότητας του κειμένου.

- ➔ Επισημαίνουμε, έτσι, τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα και την παρουσιάζουμε με τη βοήθεια κατάλληλων λέξεων, κυρίως ρημάτων, στην περίληψη που γράφουμε. Δηλαδή μπορούμε να αποδώσουμε στο δικό μας κείμενο το ξετύλιγμα της σκέψης του συγγραφέα με λέξεις όπως: (ο συγγραφέας) αναφέρει, διατυπώνει την άποψη, επισημαίνει, υποστηρίζει, τονίζει, υπογραμμίζει, προσθέτει, αναλύει, συμπεραίνει κτλ.**
- ➔ Επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε ενεργητική ή παθητική σύνταξη.**

2.Τι πρέπει να προσέχω σε μια περίληψη

Σχετικά με τον τρόπο γραφής της περίληψης πρέπει να προσέξουμε τα εξής:

- ➔ **Να αποφεύγουμε την υπερβολική αφαίρεση και γενίκευση δίνοντας σε σωστή αναλογία τις γενικές θέσεις και τα συγκεκριμένα παραδείγματα.**
- ➔ **Να μην προσπαθούμε να μιμηθούμε το ύφος του συγγραφέα, που ενδέχεται να είναι πολύ διαφορετικό από το δικό μας. Γενικά αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε αυτούσιες φράσεις του κειμένου. Στις περιπτώσεις που η περίληψη μας είναι εκτενής ή όταν το κείμενο από το οποίο προέρχεται η**

περίληψη περιέχει ορολογία, μπορεί να χρειαστεί να μεταφέρουμε στην περίληψη μας ορισμένες χαρακτηριστικές λέξεις /φράσεις. Εκείνο που πρέπει να προσέχουμε είναι να ενσωματωθούν οι λέξεις /φράσεις αυτές στο δικό μας κείμενο.

- ➔ Να είμαστε όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικοί, απέχοντας από κάθε είδους σχολιασμό, επιδοκίμασία ή αποδοκιμασία του αρχικού κειμένου.
- ➔ Να έχουμε υπόψη μας ότι η έκταση της περίληψης εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως είναι:
η έκταση και η ποιότητα (συνοχή, ενότητα, οργάνωση) του κειμένου που συνοψίζουμε, ο σκοπός για

τον οποίο γράφουμε, η κριτική και η αφαιρετική μας ικανότητα.

- ➔ Να κατανοήσουμε ότι ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε την περίληψη επηρεάζει το λόγο μας, ανάλογα δηλαδή με το ποιος γράφει, σε ποιον απευθύνεται και για ποιο σκοπό μπορεί να έχουμε επίπεδο λόγου οικείο, περισσότερο επίσημο κ.ο.κ. Δεν πρέπει, βέβαια, να ξεχνούμε ότι η περίληψη είναι μια προσωπική δημιουργία που σε καμία περίπτωση όμως δεν πρέπει να προδίδει το πνεύμα του συγγραφέα.
-

Υποθέστε ότι, επειδή ο διδακτικός χρόνος δεν επαρκεί, σας αναθέτουν να δώσετε περιληπτικά στην τάξη το περιεχόμενο από ένα κεφάλαιο

της Ιστορίας, της Φιλοσοφίας, της Βιολογίας ή κάποιου άλλου μαθήματος. Να βγάλετε

πλαγιότιτλους των

παραγράφων ή των ευρύτερων ενοτήτων, να επισημάνετε τις διαρθρωτικές λέξεις και να δώσετε την περίληψη του κεφαλαίου.

3. Συγκρίνω δύο περιλήψεις, μία εκτενή και μία συνοπτική του ίδιου κειμένου

Να συγκρίνετε τις δύο περιλήψεις (Α, Β) του ίδιου κειμένου και να παρατηρήσετε ποια στοιχεία παραλείπονται στη συνοπτική (Β) και με ποιο κριτήριο. Να συζητήσετε, ακόμη, την επιλογή της

σύνταξης και τη χρήση στην περίληψη διαρθρωτικών και άλλων χαρακτηριστικών λέξεων, που να δείχνουν την οργάνωση του αρχικού κειμένου και τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα.

A. Ο συγγραφέας στον πρόλογο του άρθρου του «Η πολιτική διάσταση των Ευμενίδων του Αισχύλου» (σ.110- 241, 5ος τόμος) εντοπίζει τις ιδιομορφίες του αρχαίου θεάτρου που μας βοηθούν να κατανοήσουμε την αρχαία ελληνική τραγωδία, και ειδικά την πολιτική διάστασή της. Στην αρχή συγκρίνει το αρχαίο θέατρο με το σύγχρονο και επισημαίνει τις εξής διαφορές: 1) Η παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης ήταν αντικείμενο κρατικής μέριμνας, ενώ σήμερα είναι ιδιωτική υπόθεση. 2) Η θεατρική

παράσταση ήταν αναπόσπαστο τμήμα των Μεγάλων Διονυσίων, ενώ σήμερα είναι ανεξάρτητη πολιτιστική εκδήλωση. 3) Ο χαρακτήρας των έργων ήταν εφήμερος και ανεπανάληπτος, ενώ σήμερα τα έργα προορίζονται για επαναλήψεις.

Στη συνέχεια παρουσιάζει τους παράγοντες που μαρτυρούν την πολιτική σημασία του αρχαίου θεάτρου, δηλαδή τη μεγάλη λαϊκή συμμετοχή και την παιδευτική λειτουργία του. Τέλος ο συγγραφέας αναφέρεται στην ιδιαιτερότητα της τραγωδίας να παίρνει τα θέματά της από γνωστούς μύθους κατά την επεξεργασία των οποίων υπεισέρχονταν στοιχεία ή προβληματισμοί από την εποχή στην οποία έζησε ο κάθε τραγικός ποιητής, με υπαινικτική μορφή.

B. Ο συγγραφέας στον πρόλογο του άρθρου του εντοπίζει τις ιδιομορφίες του αρχαίου θεάτρου που μας βοηθούν να κατανοήσουμε την αρχαία ελληνική τραγωδία και ειδικά την πολιτική διάστασή της. Στην αρχή συγκρίνει το αρχαίο θέατρο με το σύγχρονο και επισημαίνει τις διαφορές τους. Στη συνέχεια παρουσιάζει τους παράγοντες που μαρτυρούν την πολιτική του σημασία. Τέλος αναφέρεται στην ιδιαιτερότητα της τραγωδίας σχετικά με το υλικό που χρησιμοποιεί ο ποιητής και τον τρόπο με τον οποίο το επεξεργάζεται.

Η μορφή (Α) της περίληψης που δόθηκε πιο πάνω εξυπηρετεί την επικοινωνιακή λειτουργία της: ενημερώνω /πληροφορώ κάποιον για το περιεχόμενο ενός κειμένου, αποδίδοντας περιληπτικά το νόημα του κειμένου αυτού. Μια περίληψη μπορεί βέβαια να έχει και την παρακάτω μορφή(βλ. και Νέο-ελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο, τάξη Β', ενότητα 23):.

Η φυσιογνωμία της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας καθορίζεται από ορισμένες ιδιομορφίες τις οποίες πρέπει να λάβουμε υπόψη μας, ανεξάρτητα από τη σύγχρονη εμπειρία μας, για να κατανοήσουμε την πολιτική της διάσταση. Οι ιδιομορφίες αυτές είναι: 1) Η υποχρεωτική κρατική μέριμνα για το συγκεκριμένο θεατρικό είδος (σήμερα είναι ιδιω-

τική υπόθεση)· 2) η ένταξη των παραστάσεων σε μια ευρύτερη σημαντική γιορτή, τα Μεγάλα Διονύσια (σήμερα οι θεατρικές παραστάσεις αποτελούν ανεξάρτητο πολιτιστικό γεγονός)

3) η μοναδικότητα της κάθε παράστασης (παιζόταν μόνο μια φορά, ενώ σήμερα οι παραστάσεις επαναλαμβάνονται). Οι δυο τελευταίοι από τους λόγους που προαναφέρθηκαν μπορούν να εξηγήσουν τη μεγάλη λαϊκή συμμετοχή στις παραστάσεις. Ο ρόλος του τραγικού ποιητή ήταν να προβληματίζει τους πολίτες και να τους διαπαιδαγωγεί, με τη χρήση του μύθου. Η μεγάλη, λοιπόν, προσέλευση των πολιτών και ο παιδευτικός χαρακτήρας του αρχαίου θεάτρου μαρτυρούν την πολιτική σημασία του. Τα

θέματα των τραγωδιών ήταν γνωστά. Επομένως για τον ποιητή, αλλά και για το θεατή, σημασία είχε όχι ο μύθος αλλά ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονταν δραματικά τα γεγονότα. Ο ποιητής αντλούσε το υλικό του από τους μύθους του παρελθόντος, αλλά συχνά παρεισέφρεαν σχόλια ή υπαινιγμοί για γεγονότα της εποχής του ποιητή.

Γράψτε μια εκτενή περίληψη του κειμένου «Κράτος και Νεοέλληνες» με βάση το διάγραμμα του κειμένου (σ. 20).

Να σημειωθεί ότι στο διάγραμμα αποτυπώνεται η συλλογιστική πορεία του συγγραφέα με τη βοήθεια των πλαγιότιτλων.

Να γράψετε δύο περιλήψεις του κειμένου «Τεχνική και εκπαίδευση» (σ. 6).

Η πρώτη να βασίζεται στους πλαγιότιτλους των παραγράφων (100 περίπου λέξεις), ενώ η δεύτερη να περιλαμβάνει και τις σημαντικές λεπτομέρειες της κάθε παραγράφου (300 περίπου λέξεις).

4.Εξετάζω τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μια περίληψη

Προσέξτε στο διπλανό παράδειγμα τη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική στη συνοπτική περίληψη (B).

Στον πρόλογο του άρθρου «Η πολιτική διάσταση των Ευμενίδων του

**Αισχύλου» εντοπίζονται οι ιδιομορφίες του αρχαίου θεάτρου που μας βοηθούν να κατανοήσουμε την αρχαία ελληνική τραγωδία, και ειδικά την πολιτική διάστασή της.
(Συνέχισε)**

Ποια διαφορά παρατηρείτε στο ύφος του κειμένου μετά τη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική;

Μπορείτε τώρα να πείτε γιατί χρησιμοποιείται ορισμένες φορές η παθητική σύνταξη στις περιλήψεις; Να στηρίξετε την απάντησή σας στις παρακάτω πληροφορίες σχετικά: α) με τη χρήση της παθητικής σύνταξης (1, 2, 3) και β) με το σκοπό που εξυπηρετεί μια περίληψη (4).

Χρήσιμες πληροφορίες

1. Με την ενεργητική σύνταξη εξαιρείται το πρόσωπο (ή το πράγμα) που δρα, και το γραμματικό υποκείμενο της πρότασης στη σύνταξη αυτή συμπίπτει με το λογικό υποκείμενο (ο ήλιος θερμαίνει τη γη), ενώ με την παθητική σύνταξη εξαιρείται μάλλον το αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου (η γη θερμαίνεται), και το λογικό υποκείμενο σ' αυτό δηλώνεται έμμεσα, δηλαδή με τον προσδιορισμό του ποιητικού αιτίου (από τον ήλιο).
2. Με την παθητική σύνταξη: αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου· μεταβάλλεται σε υποκείμενο η έννοια που συνήθως παριστάνεται ως αντικείμενο, εφόσον αυτή κρίνεται το κύριο στοιχείο της

πρότασης·δεν ονομάζεται ρητά το υποκείμενο, όσες φορές κανείς δεν θέλει ή δεν μπορεί να το ονομάσει, όπως συμβαίνει αυτό πολλές φορές με τα απρόσωπα ρήματα (χιονίζει, αστράφτει, βρέχει κτλ.) που δηλώνουν απλώς το συμβάν χωρίς να το συσχετίζουν με το υποκείμενο.

3. Το ποιητικό αίτιο παραλείπεται όταν:

α. εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα

β. είναι άγνωστο

γ. δεν θέλουμε να το δηλώσουμε

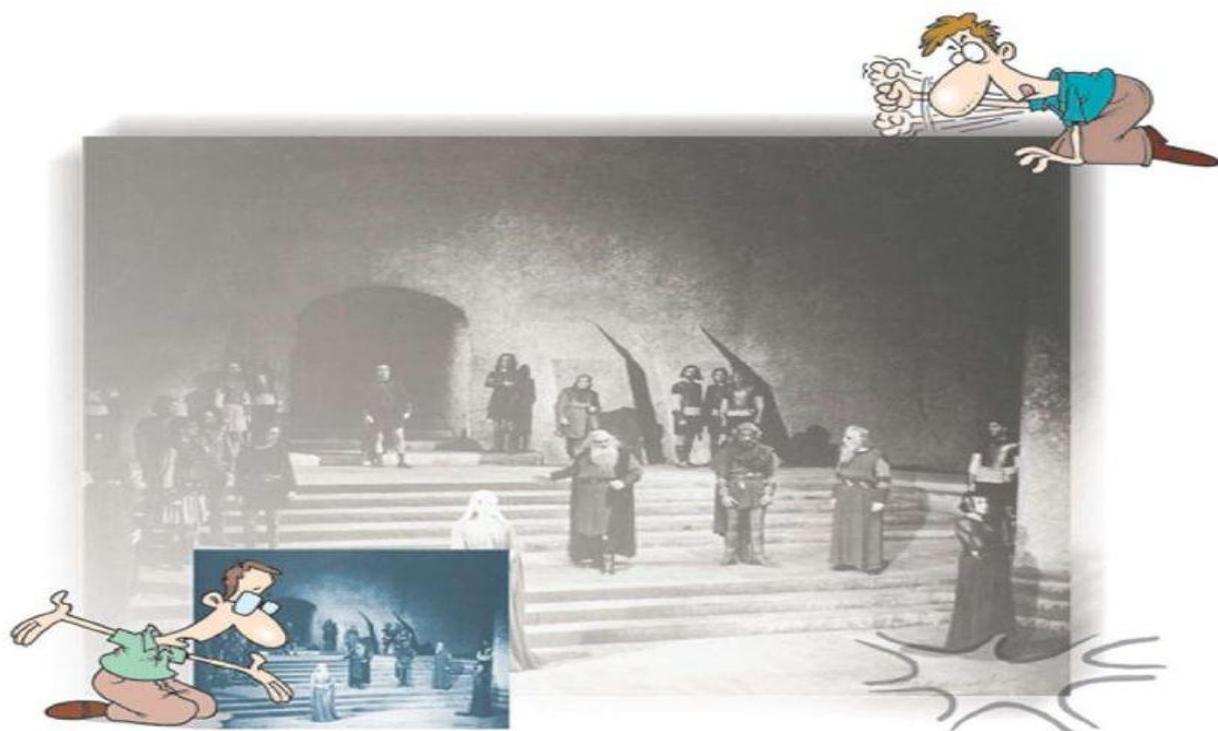
4. Ο σκοπός της περίληψης είναι να αποδώσει με συντομία το περιεχόμενο ενός κειμένου.

Τι είδους σύνταξη (ενεργητική ή παθητική) χρησιμοποιήσατε στις περιλήψεις που γράψατε ως τώρα;

Μπορείτε να δικαιολογήσετε γιατί επιλέξατε τη μια ή την άλλη σύνταξη;

Προσπαθήστε να μετατρέψετε σε κάποιες περιλήψεις σας την ενεργητική σε παθητική σύνταξη ή το αντίθετο.

Τι παρατηρείτε στο ύφος του κειμένου; Ποια μορφή νομίζετε ότι είναι προτιμότερη στις συγκεκριμένες περιλήψεις;

5. Παρατηρώ περιλήψεις από ποικίλα κείμενα

α) Περίληψη - εισαγωγικό σημείωμα σε κεφάλαιο του βιβλίου της Ιστορίας

**III. ΑΠΟ ΤΟ
ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΩΣ
ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ**

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΟΥΣ (1054 -1204)**

Η περίοδος 1054-1204 χαρακτηρίζεται από μεγάλες ανακατατάξεις τόσο στην επικράτεια του Βυζαντίου όσο και έξω από αυτήν. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι η ανάπτυξη της μεγάλης γαιοκτησίας

και η εντεινόμενη οικονομική διεύ-
δυση των Ιταλών στη βυζαντινή
επικράτεια. Οι Κομνηνοί κατόρθω-
σαν με μεγάλες προσπάθειες να
ανασυγκροτήσουν προσωρινά το
κράτος (1081-1185), αλλά το τίμημα
που πληρώθηκε ήταν βαρύ. Η διά-
δοχη δυναστεία των Αγγέλων δεν
μπόρεσε να ανακόψει την καθοδική
πορεία του κράτους.

Στον τομέα της εξωτερικής πολι-
τικής η Βυζαντινή Αυτοκρατορία
υπέστη μια σειρά από ανεπανόρ-
θωτες καταστροφές, όπως ήταν η
απώλεια των κτήσεών της στην
Ιταλία και η κατάκτηση ενός μεγά-
λου μέρους της Μικράς Ασίας από
τους Σελτζούκους Τούρκους.

Στη Δύση κατά την ίδια περίοδο
έλαβαν χώρα σημαντικές μεταβο-
λές: η αύξηση του πληθυσμού και η
αγροτική επανάσταση κατέστησαν

δυνατή την ανάπτυξη του εξωτερικού και διεθνούς εμπορίου και την αναβίωση των πόλεων. Ο παπισμός ισχυροποιήθηκε και επιβλήθηκε σε βάρος της κοσμικής εξουσίας των γερμανών βασιλέων. Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της εξεταζόμενης περιόδου υπήρξαν οι σταυροφορίες, που εξέφρασαν την ισχύ του παπισμού και τον οικονομικό επεκτατισμό της Ευρώπης, ενώ παράλληλα υπονόμισαν το Βυζάντιο και συνέβαλαν στην πτώση του.

(Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου κόσμου, 566 -1815, Β' Λυκείου, Γενικής Παιδείας, Ο.Ε.Δ.Β., έκδ. Α', 2001)

Ποια είναι τα κύρια σημεία που επισημαίνονται στο εισαγωγικό σημείωμα αναφορικά με το αντίστοιχο κεφάλαιο της Ιστορίας της Β΄ Λυκείου;

Δείτε στο βιβλίο τα περιεχόμενα του κεφαλαίου και εξετάστε πόσο τα κύρια σημεία του εισαγωγικού σημειώματος αντιστοιχούν σε σημαντικά θέματα που εξετάζονται στο κεφάλαιο αυτό.

β) Περίληψη του περιεχομένου ενός βιβλίου για βιβλιογραφική ενημέρωση

ΤΖΙΑΝΙ ΡΟΝΤΑΡΙ. Γραμματική της φαντασίας.

Πώς να φτιάχνουμε ιστορίες για παιδιά,

μετάφραση Μαρία Βερτσώνη-Κοκόλη, Λία Αγγουρίδου-Στρίντζη.

Τεκμήριο, Αθήνα 1985.

Σ' αυτό το βιβλίο γίνεται λόγος για μερικούς τρόπους με τους οποίους μπορούμε να φτιάχνουμε παραμύθια για παιδιά ή να βοηθάμε τα παιδιά να φτιάχνουν μόνα τους τα παραμύθια τους· αλλά

ποιος ξέρει πόσοι άλλοι τρόποι θα μπορούσαν να βρεθούν και να περιγραφούν. Γίνεται λόγος μόνο για την επινόηση μέσω λέξεων, και μόλις που αναφέρεται, χωρίς όμως να εξετάζεται βαθύτερα το θέμα, ότι οι τεχνικές θα μπορούσαν εύκολα να μεταφερθούν σε άλλες «γλώσ-

σες» (linguaggi), μια που ένα παραμύθι μπορεί να το διηγηθεί ένας μόνο αφηγητής ή μια ομάδα, αλλά μπορεί ακόμα να γίνει θεατρικό έργο ή καμβάς για μια παράσταση κουκλοθεάτρου, να αναπτυχθεί σε εικονογραφημένο, σε κινηματογραφική ταινία, να γραφτεί στο μαγνητόφωνο και να σταλεί σε φίλους· θα μπορούσαν ακόμη, αυτές οι τεχνικές, να εισαχθούν σε κάθε είδους παιδικά παιχνίδια, αλλά και γι' αυτό το θέμα λέμε πολύ λίγα πράγματα.

Ελπίζω πως αυτό το βιβλιαράκι μπορεί να είναι εξίσου χρήσιμο σ' όσους πιστεύουν ότι θα είναι ανάγκη ν' αποχτήσει η φαντασία τη θέση της στην εκπαίδευση· σ' όσους έχουν εμπιστοσύνη στη δημιουργικότητα των παιδιών· σ' όσους ξέρουν την απελευθερωτική

δύναμη που μπορεί να έχει ο λόγος. Το «Όλες οι χρήσεις του λόγου για όλους» μου φαίνεται ένα καλό σύνθημα, που ηχεί όμορφα και δημοκρατικά. Όχι για να γίνουν όλοι καλλιτέχνες, αλλά για να μην είναι κανένας δούλος.

(Τζιάνι Ροντάρι)

Η περίληψη, λοιπόν, όπως δείχνει και το παραπάνω κείμενο, δεν καλύπτει μόνον ανάγκες της σχολικής ζωής. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην κοινωνική ζωή, σε διάφορες περιπτώσεις.

Μπορείτε να αναφέρετε ορισμένες τέτοιες περιπτώσεις;

γ) Περίληψη από λογοτεχνικό έργο

Το κείμενο που ακολουθεί αποδίδει περιληπτικά το περιεχόμενο του μυθιστορήματος «Τα Ψάθινα καπέλα» και προτάσσεται στο απόσπασμα του μυθιστορήματος που περιέχεται στα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας του Λυκείου, Γ΄ τεύχος.

Οι αδελφές Μαρία, Ινφάντα και Κατερίνα ζουν στο εξοχικό σπίτι τους στην Κηφισιά με τη μητέρα τους, τον παππού και τη θεία τους Τερέζα. Οι γονείς τους είναι χωρισμένοι. Τα κορίτσια περνούν τα εφηβικά τους χρόνια. Τη ζωή τους, τρία καλοκαίρια στο εξοχικό σπίτι, αφηγείται η Κατερίνα. Στο μυθιστόρημα δίνονται

με νεανική χάρη και νοσταλγία οι προσδοκίες και οι συγκινήσεις της εφηβικής ηλικίας.

Στο παρακάτω απόσπασμα δίνεται περιληπτικά το περιεχόμενο του ίδιου μυθιστορήματος, η υπόθεσή του με άλλα λόγια. Η περίληψη - υπόθεση αυτή αποτελεί μέρος, το εισαγωγικό μέρος μάλιστα, μιας βιβλιοκριτικής για το συγκεκριμένο έργο.

Η Μαργαρίτα Λυμπεράκη μάς έδωσε με τα «Ψάθινα καπέλα» ένα από τα ωραιότερα μυθιστορήματα των τελευταίων χρόνων και ίσως το καλύτερο γυναικείο μυθιστόρημα στη γλώσσα μας. Ο έρωτας έχει κι εδώ τον πρώτο και

τον κύριο λόγο. Μια νεότητα κοριτσιών μεστώνει και αποκτά τη συνείδηση της ζωής μέσα στα «Ψάθινα καπέλα». Τρία κορίτσια – τρεις αδελφές– η Μαρία, η Ινφάντα και η Κατερίνα, κυκλοφορούν στο μυθιστόρημα και, παράλληλα προς τους έρωτές τους με το Μάριο, το Νικήτα και το Δαβίδ, θα παρακολουθήσουμε την οικογενειακή τους ζωή, τις σχέσεις τους με τα πρόσωπα, της οικογένειας και με τα φιλικά τους πρόσωπα, την κίνησή τους στην εξοχική έπαυλη της Αττικής, όλα δηλαδή σχετίζονται, αναφέρονται είτε συνδέονται με τον ψυχικό κόσμο των τριών αυτών αδελφών. Δεν έχει άλλο θέμα το βιβλίο, ούτε ξετυλίγει καμιά ιστορία με υπόθεση εξωτερικά ενδιαφέρουσα και με συναρπαστική πλοκή. Αυτά τα μικρά θέματα της καθημερινής ζωής

αγγίζει. [...] «Η καθημερινή ζωή είναι που κρύβει τη μεγαλύτερη δύναμη», λέει χαρακτηριστικά μία από τις ηρωίδες της Λυμπεράκη.

(Απ. Σαχίνης, «Η σύγχρονη πεζογραφία μας», εκδ. Γαλαξίας, σ. 46)

Η υπόθεση του μυθιστορήματος αναφέρεται σε κάποιες λεπτομέρειες επιπλέον από εκείνες που περιέχονται στο αντίστοιχο κείμενο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Ποιες είναι οι λεπτομέρειες αυτές και για ποιο λόγο νομίζετε ότι δίνονται σε αυτό το κείμενο;

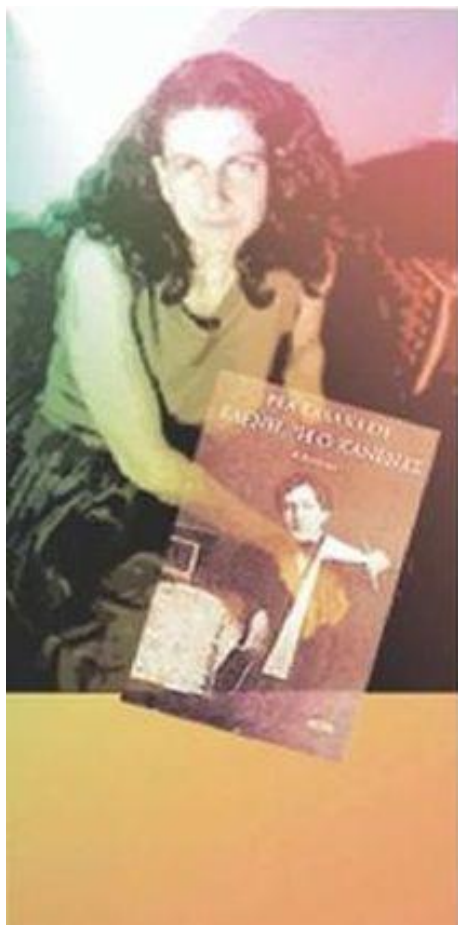
Στην αρχή του αποσπάσματος υπάρχει ένα ευδιάκριτο σχόλιο.

Θεωρείτε ότι είναι μέρος της περιλήψης; Πώς δικαιολογείται η παρουσία του στο συγκεκριμένο σημείο;

Πιστεύετε ότι η περιληπτική απόδοση του περιεχομένου ενός λογοτεχνικού /κινηματογραφικού /θεατρικού έργου κτλ. είναι απαραίτητη στην κριτική παρουσίαση του αντίστοιχου έργου;

Το κείμενο που ακολουθεί δίνεται στο οπισθόφυλλο του βιβλίου «Ελένη ή ο Κανένας» και αποδίδει συνοπτικά τον ταραχώδη βίο της Ελληνίδας ζωγράφου Ελένης Αλταμούρα - Μπούκουρα (το βιβλίο αποτελεί μυθιστορηματική βιογραφία της ζωγράφου).

Το μυθιστόρημα «Ελένη ή ο Κανέννας», στηρίζεται σε μια πραγματική ιστορία. Το νήμα έδωσε η ζωή της Σπετσιώτισσας και πρώτης σπουδασμένης Ελληνίδας ζωγράφου Ελένης Αλταμούρα- Μπούκουρα, που μεγάλωσε στην μετεπαναστατική Ελλάδα του 19ου αιώνα, κόρη καπετάνιου που υπήρξε ο πρώτος θεατρώνης της Αθήνας. Ζωή δραματική, άγνωστη ακόμη εν πολλοίς, έλκει προσφάτα το ενδιαφέρον κομίζοντας νέα στοιχεία στα ήδη δεδομένα, ότι δηλαδή εκείνη η Ελένη ντύθηκε στην Ιταλία σαν άντρας προκειμένου να σπουδάσει, ότι ο έρωτας και

ο γάμος της με τον ζωγράφο και επαναστάτη Σαβέριο Αλταμούρα γρήγορα διαλύθηκε, ότι επέστρεψε στην Αθήνα και εργάστηκε, ότι πέθαναν τα δύο παιδιά που ανέθρεψε πάνω στη νιότη τους – μια κόρη κι ο περίφημος ζωγράφος Ιωάννης Αλταμούρας– ότι κατόπιν έζησε έγκλειστη στις Σπέτσες έναν μακρόχρονο, μονήρη και σχεδόν μυστηριώδη βίο.

Στο μυθιστόρημα συναιρούνται, διαλέγονται αδιάκοπα τα φώτα της γνώσης και η μαγεία, η λογική και η τρέλα, η αθωότητα και η ενοχή, ο χωρισμός και η συμφιλίωση, ο ανοιχτός ορίζοντας και ο εγκλεισμός, η καλλιτεχνική δημιουργία και η καταστροφή της, η ταυτότητα και η ματαιότητα της αναζήτησής της, η διαμόρφωση και η ασάφεια του εθνικού, η ύπαρξη και η

κατάργηση του χρόνου, οι ζωντανοί και οι νεκροί.

Δείτε τώρα πώς η ίδια η ηρωίδα, η Ελένη, μιλά συνοπτικά για τα κύρια, και καίρια, γεγονότα της ζωής της, σε απόσπασμα από το ίδιο μυθιστόρημα.

Έτσι ταραχτήκα από μίαν άγνωστη γυναίκα, που κατέφθασε μια μέρα από την Αθήνα στο νησί ζητώντας να συναντήσει τη ζωγράφο Ελένη Αλταμούρα [...] Αναρωτιόμουν ποίαν από όλες τις Ελένες που υπήρξαν εννοούσε ακριβώς, και τι άραγε θα της ζητούσε [...] Εγώ της απάντησα μόνον σε ό, τι αφορούσε τη ζωγράφο Ελένη, εκείνην που επέμενε πως ήρθε για να συναντήσει, λες κι επρό-

κειτο για κάτι το τόσο απλό. Γνωρίζοντας ότι θα δημοσιευτούν τα λόγια μου, της μίλησα μόνο για τα απαραίτητα. Για το μαθητικό παράπτωμα και τη σχολική μου τιμωρία μέχρι τις σπουδές στη Ρώμη, για τα ταξίδια με σκοπό να δω και να σχεδιάσω ή για το εργαστήριο της Φλωρεντίας. Ναι, ήταν αλήθεια ότι ντύθηκα άντρας για να αποκτήσω ένα πτυχίο μα και να μελετήσω με γυμνό μοντέλο. Υπήρξε άλλωστε μια φωτογραφία μου ως μιας Ελένης άντρα και ζωγράφου. Δεν είχα άλλο τρόπο να παραβιάσω το απαγορευμένο. Παλιότερα καμάρι να πιο πολύ γι' αυτό. Ακόμη, ότι κρατούσα φυλαχτό κάτω από τα αντρικά ρούχα του πατέρα μου τα λόγια, ωστόσο τα απορρό-

φησε το δέρμα μου και πια δεν ήξερα αν ήταν ευχή ή κατάρα το να μην ξεχνώ πως είμαι Ελληνίδα. Ήμουν η πρώτη γυναίκα στο νεαρό ελληνικό κράτος που είχε σπουδάσει και μετά ασκήσει τη ζωγραφική, αλλά η λέξη Ελληνίδα δεν περιοριζότανε μόνο σ' αυτό.

[...] Καμιά δημόσια εικόνα δεν αφορούσε πια τη σημερινή Ελένη, που ζούσε στη μετά τη ζωή ζωή των γυναικών, γιατί από εκεί μια γυναίκα δεν επεμβαίνει στον δημόσιο βίο. Εξάλλου η ακριβής αλήθεια μιας ζωής στηρίζεται στην ανακρίβεια των περιγραφών της, εφόσον μάλιστα της είναι γραφτό να γίνει παραμύθι, που θα ειπωθεί και θα ξαναειπωθεί με πολλούς τρόπους [...]

(Ρέα Γαλανάκη, «Ελένη ή ο Κανένας», εκδ. Άγγρα, 1998 4)

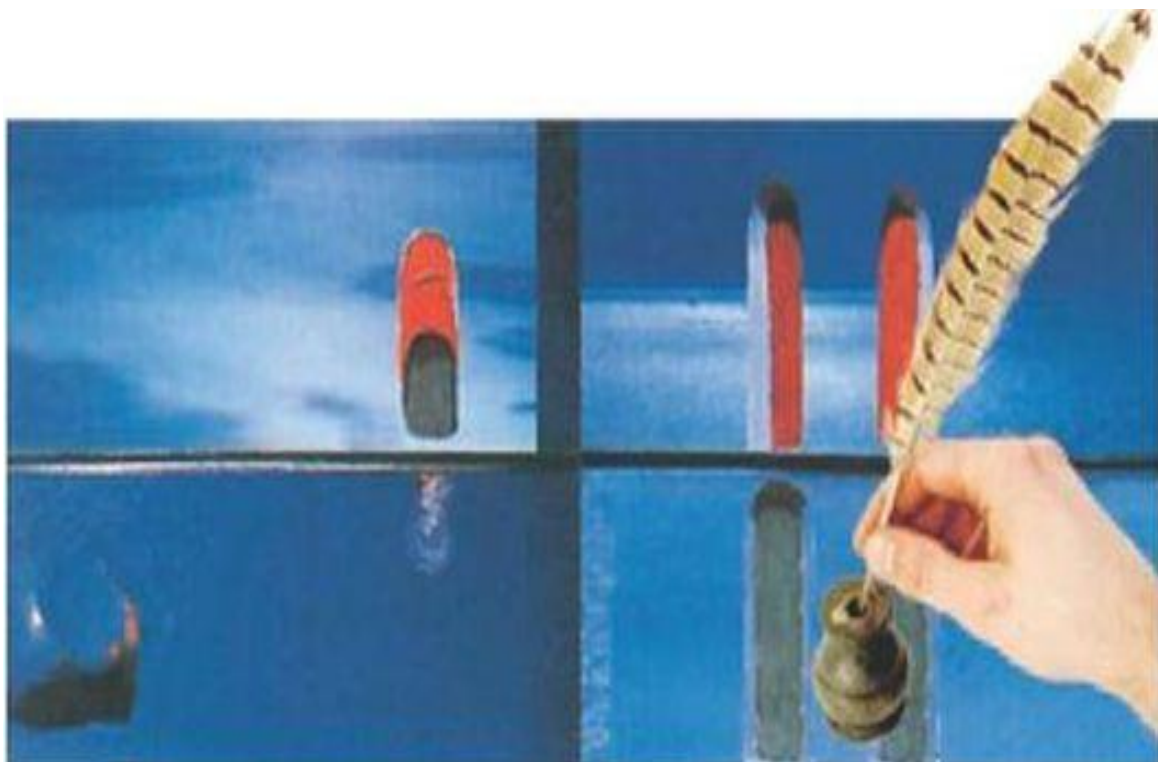
Μια τέτοια επιλογή και απαρίθμηση κάποιων σημαντικών γεγονότων της ζωής ενός ατόμου, σαν αυτή που γίνεται στα παραπάνω κείμενα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η «περίληψη της ζωής» του ατόμου αυτού.

Σε ποια είδη λόγου /μορφές τέχνης μπορεί να μετασχηματιστεί η «περίληψη της ζωής»; (π.χ. σε αυτοβιογραφικό σημείωμα, σε σελίδα ημερολογίου κτλ.).

Να δώσετε την περίληψη από ένα λογοτεχνικό έργο που διαβάσατε, από ένα θεατρικό /κινηματογραφικό έργο ή από μια τηλεοπτική σειρά που παρακολουθήσατε κ.ο.κ.

Να ορίσετε εσείς το σκοπό για τον οποίο γράφετε την περίληψη και να προσαρμόσετε ανάλογα την έκταση της περίληψης και το λόγο σας.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η περίληψη ενός κειμένου (άρθρου) που δημοσιεύεται σε επιστημονικό περιοδικό. Η περίληψη αυτή περιλαμβάνει τα κύρια σημεία του κειμένου, έτσι ώστε ο αναγνώστης να κατατοπιστεί για όσα θα διαβάσει αναλυτικά στη συνέχεια.

Πτυχές των νέων προγραμμάτων σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας για τη «Γλωσσική Διδασκαλία» και τη «Νεοελληνική Γλώσσα» εξετάζει το παρόν άρθρο. Συζητά τη θεωρητική θεμελίωση της επικοινωνιακής προσέγγισης, όπως εμφανίζεται στα κείμενα των προγραμμάτων, και επισημαίνει δείκτες συνέχειας και μεταβολής ως προς τη στοχοθεσία τους.

Διατυπώνονται τέλος προϋποθέσεις που, κατά την άποψη του συγγραφέα, διασφαλίζουν τη σύνδεση πολιτειακής βούλησης και διδακτικής πράξης στην περίπτωση του γλωσσικού μαθήματος.

(Αθ. Γκότοβος. «Η Διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Δείκτες συνεχείας και μεταβολής», περ. Γλωσσικός Υπολογιστής, τεύχ. 1, σ. 57)

Μια τέτοια περίληψη (abstract) διαφέρει από όσες γνωρίσατε ως τώρα στο ότι γράφεται από τον ίδιο το συγγραφέα και αφορά το δικό του κείμενο. Συνήθως είναι πολύ συνοπτική. Παρόμοιες περιλήψεις, λίγο ή αρκετά αναλυτικότερες,

δίνουν και οι εισηγητές σε σεμινάρια, σε συνέδρια κτλ., για να ενημερωθεί εκ των προτέρων το ακροατήριο σχετικά με το περιεχόμενο της εισήγησης που θα ακούσει.

B. Περίληψη προφορικού λόγου

1. Διαβάζω τη δημοσιογραφική περίληψη μιας συζήτησης

Να διαβάσεις τη δημοσιογραφική περίληψη από μια συζήτηση στην Ευρωβουλή για τα θύματα από τροχαία.

Με 2000 νεκρούς το χρόνο

Η Ελλάδα πρώτη αναλογικά στα θύματα από τροχαία τονίστηκε στην ευρωβουλή

Στη συζήτηση σχετικά με την ανακήρυξη του 1986 σε κοινοτικό έτος οδικής ασφαλείας. Θα λάβει μέτρα η ΕΟΚ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 18 (Αθην. Πρακτ.) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναμένεται να υπερψηφίσει την έκθεση που συνέταξε η Αγγλίδα κ. Φέις για λογαριασμό της επιτροπής μεταφορών, σχετικά με την ανακήρυξη του 1986 σε κοινοτικό έτος οδικής ασφάλειας.

Στο μεταξύ, κατά τη συζήτηση που προηγήθηκε, ο πρόεδρος της επιτροπής μεταφορών κ. Γ. Αναστασόπουλος (Νέα Δημοκρατία) επισήμανε ότι, παρά τη μείωση κατά 20% του αριθμού των νεκρών μεταξύ του 1970 και '85, ο «φόρος αίματος» παραμένει ιδιαίτερα βαρύς, ενώ σε χώρες, όπως η

Ελλάδα και η Πορτογαλία, ο αριθμός των νεκρών και των τραυματιών σε τροχαία δυστυχήματα αυξάνεται συνεχώς. Σκοπός του «1986» είναι, είπε, να προβληματίσει και να δώσει ώθηση στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο.

Ο κ. Λαγάκος (ΠΑΣΟΚ) παρεμβαίνοντας στη συζήτηση τόνισε ότι η ανάπτυξη των οδικών δικτύων, η λειτουργικότητα, η διαμόρφωση των κεντρικών εξόδων και των

βασικών αρτηριών, όπως επίσης και η ποιότητα των τεχνικών κατασκευών, αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για την οδική ασφάλεια. Ο κ. Λαγάκος ζήτησε την εναρμόνιση των τεχνικών προδιαγραφών σε κοινοτικό επίπεδο.

Τέλος, ο ευρωβουλευτής του ΚΚΕ κ. Αδάμου υποστήριξε την έκθεση και τόνισε ότι «η αιμορραγία της ασφάλτου» βρίσκει την Ελλάδα στην πρώτη θέση αναλογικά με 2.000 νεκρούς και 30.000 τραυματί-

ες κάθε χρόνο. Οι βασικές αιτίες, πρόσθεσε, βρίσκονται στην έλλειψη οδικής υποδομής με εθνικό οδικό δίκτυο, που δεν ξεπερνάει τα 9.000 χιλιόμετρα και το οποίο παρουσιάζει πολλές ελλείψεις όσον αφορά τις διαχωριστικές λωρίδες της κυκλοφορίας, τη σήμανση, το φωτισμό και τη μεγάλη ολισθηρότητα του οδοστρώματος.

Ο κ. Αδάμου ζήτησε την παροχή οικονομικής επιδότησης στην Ελλάδα, προκειμένου να βελτιωθεί το οδικό δίκτυο και η κυκλοφοριακή αγωγή των οδηγών και των πεζών [...].

Να παρατηρήσεις τη διάταξη του κειμένου σε παραγράφους.

Ποιες πληροφορίες γενικά για τη συζήτηση μας δίνονται στον τίτλο

και στην πρώτη παράγραφο και ποιες για την παρέμβαση του κάθε ομιλητή στις επόμενες παραγράφους; Με ποια ρήματα αποδίδει ο δημοσιογράφος αυτές τις παρεμβάσεις; Να προσέξεις τη στίξη του κειμένου και να δικαιολογήσεις τη χρήση του κόμματος σε κάθε περίπτωση (βλ. Νεοελληνική Γλώσσα, τεύχ. Γ', ενότητα 31 και τη σχολική Γραμματική).

2. Παρουσιάζω (σε προφορικό και γραπτό λόγο) περίληψη μιας συζήτησης

Να κρατήσετε σημειώσεις από μια τηλεοπτική συζήτηση και να παρουσιάσετε στην τάξη αυτά που ακούσατε.

Να εργαστείτε ανάλογα, για να αποδώσετε, γραπτά αυτή τη φορά, το περιεχόμενο της συζήτησης (πρακτικά)* από μια συνέλευση της μαθητικής κοινότητας.

*** «Πρακτικά» ονομάζουμε την επίσημη έκθεση των πεπραγμένων μιας συνεδρίασης ή συνέλευσης ενός οργανωμένου σώματος: εταιρείας, συλλόγου, σωματείου, δικαστηρίου, Βουλής κτλ.**

Για τις εργασίες σας:

- ➔ **Να έχετε υπόψη ότι συνήθως αρχίζουμε την περίληψη μιας συζήτησης αναφέροντας το χρόνο, τον τόπο, το αντικείμενο (ημερησία διάταξη) και τα πρόσωπα που συμμετέχουν. Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε σε πλάγιο λόγο τα κύρια σημεία της εισήγησης του κάθε ομιλητή, ακολουθώντας τη σειρά με την οποία πήρε το λόγο και παρεμβάλλοντας, αν το κρίνουμε σκόπιμο, ορισμένες αυτούσιες φράσεις του. Τέλος εκθέτουμε τα πορίσματα-αποφάσεις της συζήτησης.**
- ➔ **Να αξιοποιήσετε το παρακάτω λεξιλόγιο:**

Διατυπώνω τη γνώμη, προτείνω, εισηγούμαι, αντιπροτείνω, διαβεβαιώνω, δηλώνω, υποστηρίζω, τονίζω, καταλήγω, απαντώ, προσθέτω, αναφέρομαι, συμφωνώ, αναλύω, υπογραμμίζω, αντικρούω, ανασκευάζω τα επιχειρήματα, αναιρώ όσα είπα, επισημαίνω, ανακοινώνω, προλογίζω, δευτερολογώ, απευθύνομαι, παρεμβαίνω, συζητώ διεξοδικά, εξαντλώ-θίγω το θέμα, ανοίγω-κλείνω-τερματίζω τη συζήτηση, συμπεραίνω, υπαινίσσομαι.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση

(σχετικά με τη λακωνική έκφραση και την προσπάθεια για εξοικονόμηση χρόνου στη σύγχρονη καθημερινή ζωή)

Όπως φαίνεται και από το διπλανό ανέκδοτο, το οποίο διηγείται ο Ηρόδοτος οι Σπαρτιάτες ήταν ονομαστοί για τη λακωνικότητά τους, δηλαδή για την ικανότητά τους να εκφράζονται με συντομία και συγχρόνως με ευστοχία.

Μπορείτε να συσχετίσετε αυτή την ικανότητα των Σπαρτιατών με όσα γνωρίζετε γενικότερα για τα ήθη τους και τον τρόπο της ζωής τους;

Οι εξόριστοι από τον Πολυκράτη Σάμιοι φτάνουν στη Σπάρτη, για να ζητήσουν βοήθεια «και καταστάντες

ἐπί τούς ἄρχοντας ἔλεγον πολλά, οἷα κάρτα δεόμενοι»· στο μακρὺ τους λόγο, οι Λάκωνες απαντοῦν πως την αρχή του την ξέχασαν και το τέλος του δεν το κατάλαβαν. Στη δεύτερη παράστασή τους οι Σάμιοι είναι σύντομοι· κρατούν ένα σακί στα χέρια τους και λένε: το σακί χρειάζεται αλεύρι. Ὅμως οι Σπαρτιάτες παρατηροῦν πως η λέξη σακί είναι περιττή, αφού οι Σάμιοι το κρατούν στα χέρια τους και τους το δείχνουν. Θα ἔφτανε να πουν: χρειάζεται αλεύρι.

(Ηροδότου Ιστορία: Εισαγωγή-μετάφραση, σχόλια Δ. Ν. Μαρωνίτη)

Σε ποιες περιστάσεις της καθημερινής μας ζωής είναι απαραίτητη η λακωνικότητα και πότε αντίθετα επιβάλλεται η αναλυτική έκφραση στον προφορικό ή στο γραπτό λόγο;

Αν δέχεστε ότι η λακωνικότητα είναι αρετή και ότι το «λακωνίζειν εστί φιλοσοφείν», προσπαθήστε να το υποστηρίξετε με τα κατάλληλα επιχειρήματα.

Νομίζετε ότι η λακωνικότητα είναι συνήθως συνάρτηση της εσωστρέφειας και ότι αποτελεί φραγμό στην ανθρώπινη επικοινωνία;

Με βάση τα αποσπάσματα της διπλανής στήλης από δημοσιογραφική συνέντευξη με τον καθηγητή

της Γλωσσολογίας Γ. Μπαμπινιώτη για την εκτεταμένη χρήση των αρκτικόλεξων (συντομογραφιών) στην εποχή μας, να συζητήσετε σχετικά με τα αίτια του φαινομένου, τις επιπτώσεις του στη δομή της γλώσσας και γενικότερα στην ανθρώπινη επικοινωνία.

Ζούμε σε μια εποχή, όπου κατακλυζόμαστε από πληροφορίες. Οι πολίτες διεθνώς έχουμε μια αυξημένη γλωσσική επικοινωνία (...).

ΕΡΩΤ.: Ποια είναι η απόρροια του φαινομένου αυτού;

ΑΠ.: Σε παγκόσμιο επίπεδο –και όχι μόνο οι Έλληνες– οι πολίτες είμαστε υποχρεωμένοι να κάνουμε οικονομίες στην επικοινωνία μας. Θέλουμε να πούμε πολλά σε λίγο

χρόνο και να τα συγκεντρώσουμε σε λίγο χώρο. Αυτή η οικονομία χώρου και χρόνου μπορεί να είναι βασική σήμερα στην επικοινωνία μας, αλλά επιφέρει τη συντόμευση του λόγου. Τα αρκτικόλεξα δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια συντόμευση του λόγου κυρίως στο γραπτό λόγο, όπου πρέπει να κάνουμε οικονομία χώρου, χρόνου και δυνάμεως (...).

ΕΡΩΤ.: Το όλο θέμα έχει σχέση με τη δομή της γλώσσας; Επιφέρει την αλλοίωσή της;

ΑΠ.: Νομίζω ναι. Η ελληνική γλώσσα είναι μια κλινόμενη γλώσσα. Όταν θα χρειαστεί να κλείνεις τη λέξη «Ι.Χ.», θα πεις το «Ι.Χ.», του «Ι.Χ.»... Περνάμε λοιπόν σε μια μορφή ακλισίας (...).

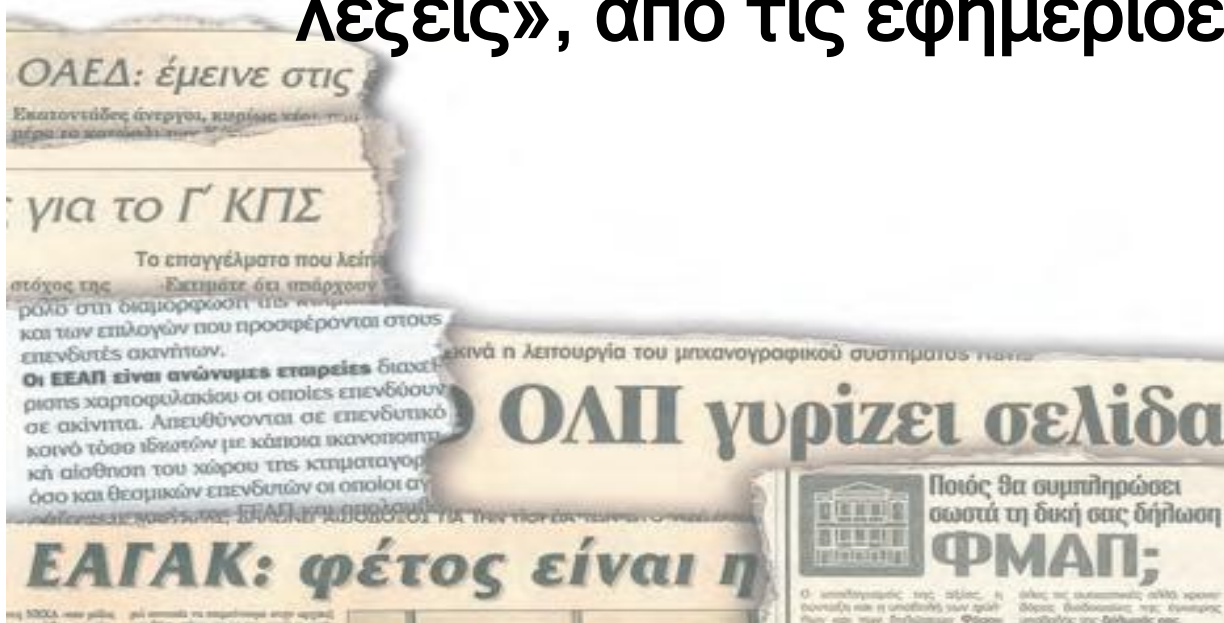
Επίσης οι ελληνικές λέξεις –η δομή τους– είναι να τελειώνουν σε φωνήεντα (...). Όταν λέμε «ΕΥΔΑΠ», «ΝΔΦΚ», «ΦΑΠ» (...) αρχίζει να δημιουργείται ένα άκουσμα στον ακροατή της ελληνικής γλώσσας, ότι οι ελληνικές λέξεις μπορεί να λήγουν σε σύμφωνα. Απ' αυτή την άποψη, ως άκουσμα, παραβιάζεται η αίσθηση της γλώσσας, επέρχεται μια μορφή αλλοίωσής της.

ΕΡΩΤ.: Υποβαθμίζεται αυτό που λέμε ποιότητα του λόγου;

ΑΠ.: Όπως και να το κάνουμε, με τη συσσώρευση, την επανάληψη, την κατάχρηση τέτοιων αρκτικόλεξων ιδιαίτερα στον προφορικό λόγο, ναι, υποβαθμίζεται η γλώσσα (...), αυτοματοποιείται ο λόγος, συνθηματοποιείται, αν θέλετε, και γιατί να το κρύψουμε, εκμηχανίζεται. Γίνεται

γλώσσα μηχανής, προκάτ.

(«Όταν τα γράμματα γίνονται λέξεις», από τις εφημερίδες)

Να οργανώσετε μια συζήτηση για το λακωνικό λόγο, τα πλεονεκτήματά του και τις περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιείται (είναι ο λακωνικός λόγος ο καταλληλότερος για κάθε περίπτωση επικοινωνίας;). Καθώς παίρνετε μέρος στη συζήτηση, να κρατάτε σημειώσεις, για να απαντήσετε στα επιχειρήματα των συνομιλητών σας. Μπορείτε, πριν από τη συζήτηση, να συμβουλευτείτε το διπλανό κείμενο:

Ο πυκνός και λιτός λόγος.

Όσο ανούσια και ενοχλητική, αφόρητη είναι η φλύαρη και ασυνάρτητη, η κακοπλεγμένη και απειρόκαλλη φράση, τόση δύναμη και ομορφιά έχει ο πυκνός και κρουστός, ο καθαρός και εύστοχος λόγος – σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Είναι λάθος να νομίζομε ότι υπάρχουν γλώσσες που προσφέρονται στη σαφήνεια και στη βραχυλογία, και άλλες που από την ίδια τη συντακτική δομή τους επιβάλλουν την πολυλογία και τα περίπλοκα σχήματα. Όλες οι γλώσσες, οι πλουτισμένες από το πνεύμα των λαών που τις μιλούν και δουλεμένες από τους τεχνίτες του λόγου, είναι ικανές και για το ένα και για το άλλο. Την αρετή στην καλή χρήση των τύπων τους και

την ευθύνη για την κακομεταχείρισή τους την έχει αυτός που εκφράζεται έτσι ή αλλιώς. Και μόνο αυτός.

Ανέκαθεν, στη γλώσσα και στην παράδοση όλων των λαών της γης, οι μεγάλες «αλήθειες» διατυπώνονται με ολιγόλογες, κοφτές και ξεκάθαρες φράσεις. Έχουν τη μορφή λεκτικά συμπυκνωμένων αποφθεγμάτων που εντυπώνονται βαθιά στη μνήμη και μεταδίδονται από γενεά σε γενεά αναλλοίωτα, σαν ιερή και απαραβίαστη πνευματική παρακαταθήκη. Είναι καρποί της οξυδέρκειας και της σκέψης, της φαντασίας και της πείρας επίλεκτων ατόμων, είτε καταποντισμένων στο πέλαγος της ανωνυμίας είτε τοποθετημένων στη μισοφωτισμένη περιοχή του θρύλου. Αποστάγματα της ανθρώπινης σοφίας.

Τόσο μεγάλη και επιτυχημένη λογική απόσταξη και λεκτική συμπύκνωση δεν είναι βέβαια πάντοτε δυνατή. Ούτε ίσως επιθυμητή. Υπάρχουν νοήματα πολυμερή (όπως μερικές οργανικές ουσίες) που η συντομογραφία μπορεί να τα ακρωτηριάσει. Αλλά και τότε ο σοφός λόγος είναι πλήρης και συνάμα πυκνός. Δεν κρύβει τον πλούτο του νοήματος, απεναντίας αναδειχνει την έκταση και το βάθος, τις πολλές και ποικίλες διαστάσεις του. Αλλά ταυτόχρονα περιορίζεται στα απολύτως απαραίτητα λεκτικά στοιχεία, χωρίς αυτός ο περιορισμός να αφήνει άστεγο ή αμφίβολο κάτι το ουσιαστικό. Η πρόταση διατυπώνει ολόκληρη και καθαρή τη σκέψη. Και συνάμα μεγαλώνει με τη συμπύκνωση η εκφραστική της δύναμη. Η περισσολογία και η

αοριστολογία δεν θα συσκότιζαν μόνο το νόημα· θα κατέστρεφαν και την ένταση της φράσης που είναι μια από τις κύριες, ίσως η κυριότερη αρετή του αποφθέγματος. Αν ο γνήσιος και καίριος λόγος έχει τόσην απήχηση στην ψυχή μας, αν αγκιστρώνεται και δεν ξεκολλάει από τη μνήμη μας, τούτο οφείλεται ασφαλώς στο γεγονός ότι έχει επισημάνει και αποκαλύπτει μίαν αλήθεια με απέραντο βάθος, ένα στοχασμό που όσο και να τον εξερευνήσει κανείς, δεν φτάνει ποτέ στην άκρη του. Αλλά και σε ένα άλλο του προσόν, μοναδικό και ανεκτίμητο: ότι έχει επιτύχει τέτοια ακρίβεια και αυτάρκεια, και προπάντων τόσην ένταση στη διατύπωση, ώστε δεν σηκώνει την περίφραση (την απόδοσή του με άλλα λόγια), κάποτε και αυτήν ακόμη τη μετά-

φραση (τη μεταφορά του σε άλλη γλώσσα). Είναι οριστικός και ανεπανάληπτος.

(Ε. Π. Παπανούτσος, Το Δίκαιο της πυγμής, (1975) 1989, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα)

Είδαμε σε προηγούμενο κείμενο ότι ο ταχύς ρυθμός της τεχνοκρατούμενης εποχής μας και ο καταιγισμός των πληροφοριών, που δεχόμαστε καθημερινά, συχνά επιβάλλουν την οικονομία χρόνου στη γλωσσική επικοινωνία και προκαλούν τη συντόμευση του λόγου. Όμως, η τάση του ανθρώπου να εξοικονομήσει χρόνο είναι φανερή και σε άλλες εκδηλώσεις της καθημερινής του ζωής.

Να συζητήσετε διάφορες πλευρές του θέματος αυτού, όπως:

- ➔ η πίεση του χρόνου στην εργασία
- ➔ η έλλειψη ελεύθερου χρόνου και οι ανθρώπινες σχέσεις
- ➔ η έλλειψη ελεύθερου χρόνου και η ψυχαγωγία
- ➔ η έλλειψη ελεύθερου χρόνου και η ποιότητα ζωής
- ➔ μελλοντικές προοπτικές για τον ελεύθερο χρόνο και την αξιοποίησή του.

Πριν από τη συζήτηση, διαβάστε τα κείμενα που ακολουθούν:

1. Φαστ φουντ: το φετίχ του 20ού αιώνα

Μήπως η κουζίνα του μέλλοντος θα είναι ένα τηλεφωνικό κέντρο με

άπειρες γραμμές, συνδεδεμένες με τα μικρά φετίχ της καθημερινότητάς μας, τα φαγητά δηλαδή σε πακέτο; Το ερώτημα, στα τέλη του αιώνα, μοιάζει για πολλούς σαν μια απελ-

πισμένη επίκληση της χαμένης κοινωνικότητάς μας, έτσι που η ταχύτητα στους ρυθμούς της ζωής παρασύρει ένα ολόκληρο “σύστημα αξιών” καθημερινής

εθιμοτυπίας. Αν η εφημερίδα “Λιμπερασιόν”, σε ειδικό αφιέρωμά της για τα αντικείμενα του αιώνα, κατατάσσει σ' αυτά και το χάμπουργκερ, αποθεώνοντας την ιδεολογία του “φαστ-φουντ”, τότε στο δίλημμα “χάμπουργκερ ή σουβλάκι” ίσως και να συμπυκνώνεται η πολιτισμική διαφορά

ανάμεσα στην πλαστική ζωή και στην κανονική ζωή.

Αν η γρήγορη ζωή και ο καθημερινός “πολιτισμός” της θέλουν σύμβολα, έχει από όλα πλέον ο μπαξές. Στην Ελλάδα κερδίζουν διαρκώς έδαφος όλων των ειδών οι πατέντες. Από τα καταστήματα που αναλαμβάνουν να στείλουν στο σπίτι έτοιμα φαγητά σε πακέτο, μέχρι τα μεγάλα σούπερ μάρκετ, οι προθήκες των οποίων είναι γεμάτες καθημερινά με σπιτικά φαγητά ή με φαγητά σπιτικής ψευδαίσθησης και από τα ιταλικά εστιατόρια που στις δύο πίτσες στέλνουν τη μία δώρο.

Στον αντίποδα πάντως του γρήγορου φαγητού και της ζωής σε «πακέτο» αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια ένα αντικίνημα από τους υπερασπιστές της παράδοσης, όχι μόνο στη γεύση αλλά και

στην πολιτισμική της εκδοχή. Το «Σλόου-Φουντ» είναι τίτλος και ταυτοχρόνως η φιλοσοφία του «κινήματος» το οποίο έχει τα τελευταία πέντε χρόνια ένα «σκληρό πυρήνα» και στην Ελλάδα με αρκετές δραστηριότητες.

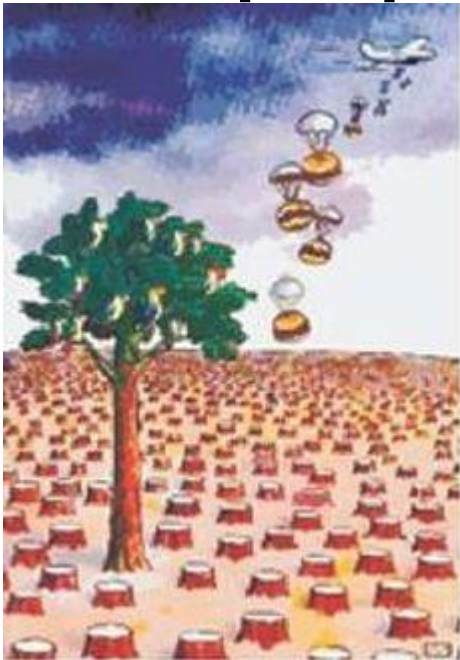
Η φιλοσοφία του σλόου φουντ

Στόχος η διάσωση της γαστρονομικής παράδοσης και η οινική διαπαιδαγώγηση σε συνδυασμό με μια διαφορετική αντίληψη για τον τρόπο ζωής. Η κίνηση απλώθηκε γρήγορα σε περισσότερες από 30 χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, και αριθμεί πάνω από 150.000 μέλη. Το σλόου-φουντ κάθε χώρας χωρίζεται σε τοπικά συμπόσια όπου οι

συμποσιάρχες δρουν υπέρ των στόχων του κινήματος. Συγκεντρώνουν τα μέλη, θέτουν στόχους, βοηθούν παραγωγούς ξεχασμένων προϊόντων και επιδίδονται σε διάφορες δραστηριότητες.

Η πιο εντυπωσιακή ήταν αυτή τον περασμένο Μάρτιο στη Θεσσα-

λονίκη, στο πλαίσιο της ΔΕΤΡΟΠ, όπου οργανώθηκαν δύο θεματικά, όπως λέγονται, δείπνα με τη συμμετοχή εκατοντάδων καλεσμένων. Το θέμα στα δείπνα αυτά

ήταν η εβραϊκή κουζίνα, η ποντιακή και η μακεδονική. Ανάλογες δραστηριότητες γίνονται συστηματικά στην Ευρώπη, όπου σωματεία και ενώσεις εκπαιδεύουν τους νέους, μαθητές, φοιτητές κτλ. στα

μυστικά της γαστρονομίας, σε συνδυασμό με μια άλλη αντίληψη για τη ζωή στην καθημερινή της έκφανση, αναβιώνοντας, κατά κάποιο τρόπο, τα αρχαιοελληνικά συμπόσια.

(Από τον ημερήσιο Τύπο, 9.5.1999)

2 Το μεροκάματο της σφήνας

Τους βρίσκεις καθημερινά μπροστά σου, όπου και να βρεθείς. Χώνονται με αξιοζήλευτη μαεστρία ανάμεσα στις ατελείωτες ουρές των Ι.Χ. που, στοιχισμένα σαν στρατιωτάκια, αγκομαχούν για το επόμενο μέτρο. Οργώνουν κυριολεκτικά την πόλη και τα προάστια, ξέρουν κάθε στενό και δεν κολλάνε πουθενά. Γι' αυτούς δεν υπάρχει πεζοδρόμιο,

ιστορικό τρίγωνο και απαγορευτικά. Ο πιο σύντομος δρόμος είναι ο πιο σωστός. Μεταφέρουν τα πάντα, από την αλληλογραφία και το φαγητό σας, μέχρι και... τα άπλυτά σας, αν χρειαστεί. Πάντα στη διάθεση του πελάτη. Ο λόγος, βέβαια, για τους ταχυμεταφορείς, ή αγγλιστί courier, και τους διανομείς. Η ύπαρξή τους μας έχει λύσει πολλές φορές τα χέρια και χωρίς αυτούς θα τρέχαμε πιο πολύ και από τον Βέγγο.

Για να πούμε όμως την αλήθεια, τραβάνε μεγάλο ζόρι. Κάθε μέρα στους δρόμους, μέσα στο καυσαέριο και στην πίκρα του κυκλοφοριακού της Αθήνας. Άσε δε, που η κυκλοφοριακή αγωγή των Ελλήνων είναι σχεδόν ανύπαρκτη και σε κάθε μέτρο κινδυνεύουν να βρεθούν στο ΚΑΤ.

Στο χώρο αυτόν, η ταχύτητα μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο για τους πελάτες, ίσως τον κυριότερο, αλλά η ασφάλεια έρχεται σαφώς πρώτη. Δεν πρόκειται για ράλι, ούτε για φιγούρες στα Λιμανάκια της Βουλιαγμένης. Οι κίνδυνοι είναι πολλοί. Όταν είναι καθημερινά τόσες ώρες πάνω σε ένα μηχανάκι (η κατάσταση του οποίου δεν είναι πάντα η καλύτερη), και οι παραγγελίες έρχονται η μία μετά την άλλη, πρέπει να γίνουν χίλια κομμάτια. Η

καρδιά τους έχει πάει στην Κούλουρη πολλές φορές. Τα μάτια τους έχουν δει πολλά και τα αυτιά τους έχουν ακούσει περισσότερα. Τα περισσότερα ατυχήματα οφείλονται στη μεγάλη ταχύτητα, στην απροσεξία, αλλά και στην υπερβολική σιγουριά των οδηγών. Μπορεί να έχουν κάνει άπειρες σφήνες, μία όμως είναι αρκετή.

Στην πλειονότητά τους είναι νέοι, άρτι απολυθέντες από τον ελληνικό στρατό, φοιτητές και ήδη εργαζόμενοι που θέλουν να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Εξάλλου, όταν ανοίξεις οποιαδήποτε εφημερίδα στις μικρές αγγελίες, είναι το πρώτο που θα βρεις. Πολλοί το βλέπουν σαν κάτι εποχικό, ενώ δεν είναι λίγοι αυτοί που μένουν στο χώρο. Πριν από μερικά χρόνια το επάγγελμα ήταν ανδροκρατούμενο.

Τώρα όμως έχουν μπει και γυναίκες. Και μάλιστα δυναμικά. Οι σχέσεις με τους γιωταχήδες δεν είναι πάντα οι καλύτερες. Άλλοι τους κάνουν τη ζωή δύσκολη και πολλές φορές τους κλείνουν επίτηδες. Βέβαια, υπάρχουν και αυτοί που δείχνουν κατανόηση. Όσο για τους οδηγούς των δικύκλων προσπαθούν, όπως λένε, να έχουν καλές σχέσεις με όλους. Δεν μπορούμε όμως να μην αναφερθούμε στο σαρδόνιο χαμόγελο που σκάνε, όταν η κίνηση είναι φρικτή και είναι οι μόνοι που περνάνε. Οι τροχονόμοι, από την άλλη, δείχνουν μια σχετική ανοχή στις παραβάσεις. Πολλές φορές κάνουν και τα στραβά μάτια. Καταλαβαίνουν, άλλωστε, πως αυτοί οι άνθρωποι δεν τρέχουν για την πλάκα τους.

(Από τον ημερήσιο Τύπο, 16.9.1999)

3 Ο ελεύθερος χρόνος

Όταν οι μακρινοί μας πρόγονοι, στην αυγή των προϊστορικών χρόνων, κατασκεύασαν από πέτρα τα πρώτα εργαλεία (λοστούς, σφυριά, όπλα) και μ' αυτά άλλαξαν τον τρόπο της ζωής τους, δεν ήταν δυνατόν φυσικά να φαντασθούν ότι ο άθλος τους, που άνοιξε το δρόμο από τα χοντροειδή και δύσχρηστα όργανα της πρωτόγονης βιοτεχνίας προς τις σημερινές σοφές και λεπτότατες μηχανές, θα δημιουργούσε μια μέρα φοβερά προβλήματα στους απογόνους των. Και τότε και έπειτα, κάθε φορά που γινόταν ένα βήμα παραπέρα στην τελειοποίηση των μηχανικών μεσων με αποτέλεσμα να παράγονται περισσότερα αγαθά, να προσφέρονται μεγαλύτερες σπιτι-

κές ανέσεις, ν' αποκτά μεγαλύτερη σιγουριά η τέχνη του πολέμου, οι άνθρωποι όλων των διαμετρημάτων πανηγύριζαν την πρόοδο, ευλογούσαν τα δώρα της, ονειροπολούσαν με συγκίνηση την ημέρα που η «μηχανή» θα λιγόστευε τον ιδρώτα της βιοπάλης και θα χάριζε στις μάζες του μόχθου περισσότερο χρόνο για ανάπαυση. Τυχερές που ήσαν οι ερχόμενες γενεές! Δεν θα γερνούσαν πρόωρα από τον κάματο, θα είχαν καιρό και δυνάμεις να απολαύσουν τις χαρές της ζωής, να σηκώσουν το κεφάλι πάνω από το χώμα, να μυρίσουν τα λουλούδια, να σκεφτούν τον ουρανό...

Αυτές λοιπόν οι μακαριζόμενες γενεές ήρθαν, αλλά δεν είναι ευτυχείς. Απεναντίας η μηχανή με τις αλλεπάλληλες κατακτήσεις της τις έχει φέρει σε μεγάλη αμηχανία. Όχι πως δεν τις υπηρετεί όσο περίμεναν· απεναντίας έχει γίνει ικανή για όλες τις δουλειές, τις πιο απαιτητικές και τις πιο περίπλοκες. Ακόμα και στους λογαριασμούς του μυαλού έμαθε να εργάζεται πιο σίγουρα και πιο γρήγορα από πολλούς, έξυπνους εγκεφάλους. Αλλού είναι το πρόβλημα. Η μηχανή από το ένα μέρος απομακρύνει τα πλήθη από τη φυσική ζωή, ευνοεί τον πολλαπλασιασμό τους, τα στοιβάζει μέσα σε πολυτελείς φυλακές, τις σημερινές μεγαλοπόλεις – και από το άλλο μέρος δεν ανακουφίζει πια τον εργαζόμενο, αλλά σιγά σιγά τον αχρηστεύει. Εκεί που άλλοτε χιλιά-

δες ειδικά ασκημένων ανθρώπων έφθειραν ολημερίς τους μυώνες και τη φαιά ουσία τους για την παραγωγή αγαθών σε περιορισμένη κλίμακα, η μηχανή κάνει το έργο τούτο πολύ καλύτερα μέσα σε ελάχιστο χρόνο, κι έτσι κατεβάζει σε χαμηλά επίπεδα το κόστος των προϊόντων. Η συνέπεια: αδειάζουν τα εργοστάσια από εργάτες και τα γραφεία από υπαλλήλους, και τη θέση τους την παίρνουν κουρντισμένες συσκευές, που μπορούν να λειτουργήσουν με μεγαλύτερη αποδοτικότητα και ακρίβεια.

Όσοι με αυτή την επαναστατική μεταβολή των όρων της εργασίας αχρηστεύονται (και ο αριθμός τους μεγαλώνει κάθε μέρα με ανησυχητικό ρυθμό) πώς πρόκειται να ζήσουν στο μέλλον;

Σύμφωνα με την έως τώρα πείρα και τις προβλέψεις των ειδικών δύο λύσεις διαγράφονται. Η πρώτη για τις χώρες που άρχισαν να βιομηχανοποιούνται, αλλά βρίσκονται ακόμα στο μεταβατικό στάδιο της οικονομικής αλλαγής. Η δεύτερη για τις άλλες που πλούτισαν από την τεχνολογική τους πρόοδο και την προβλεπτική οργάνωση της οικονομίας τους.

Πρώτη λύση. Στις λεγόμενες «υπανάπτυκτες» ή κατ' ευφημισμόν «αναπτυσσόμενες» χώρες η μηχανή εισβάλλει σαν επιδημία: πετάει κάθε μέρα στους πέντε δρόμους

χιλιάδες ανθρώπων. Τους τοποθετεί μπροστά στο αμείλικτο δίλημμα:

ή παραδεχόμενοι το ανεπαισθητό να αλλάξουν επάγγελμα (λ.χ. από αγρότες στα χωριά να γίνουν μεταπράτες στις πόλεις· από λογιστές να μετασχηματιστούν σε σερβιτόρους· από εφαρμοστές να βρεθούν θυρωροί πολυκατοικιών), ή να πεθάνουν. Φυσιολογικά, από πείνα. Ηθικά, με τη διαφθορά ή το έγκλημα.

Δεύτερη λύση. Οι χώρες της ευμάρειας και του προγραμματισμού σκέπτονται από τώρα την κατάσταση που θα ακολουθήσει ύστερ' από την ακόμη μεγαλύτερη τεχνολογική τους ανάπτυξη και μελετούν τα μέτρα που μπορούν να προλάβουν τον κοινωνικό σάλο από την ακατάσχετη επιδρομή της μηχανής. Αντιμετωπίζεται ο προοδευτικός περιορισμός της «εβδομάδας της εργασίας» σήμερα

στις 5, αύριο στις 4 και μεθαύριο στις 3 ημέρες, ώστε ανάλογα να αυξηθεί ο αριθμός των απασχολομένων, και παράλληλα συζητείται η έξοδος από την υπηρεσία με τη συνταξιοδότηση στην ηλικία όχι των 60 και των 55 ετών, όπως γίνεται ήδη σε αρκετές «προηγμένες» χώρες, αλλά των 50 σήμερα, των 45 αύριο και των 40 μεθαύριο. Με το σύστημα τούτο μεγάλες μάζες ατόμων θα πληρώνονται και όταν δεν εργάζονται, θα πληρώνονται για να μην εργάζονται, αφού με την «απουσία» τους θα προσφέρουν πολύ μεγαλύτερες υπηρεσίες στην παραγωγή αγαθών παρά με την «παρουσία» τους – η μηχανή που θα τους αναπληρώνει θα παράγει περισσότερα και φθηνότερα πράγματα. Η δυσκολία θα είναι να προετοιμαστούν ψυχολογικά οι

**άνθρωποι να δεχτούν να ζουν
παρασιτικά και να μην πληγωθούν
όταν θα λάβουν από τη διοίκηση
των επιχειρήσεων την ειδοποίηση:
«Από τον ερχόμενο μήνα θα εργά-
ζεστε μόνο 3 ημέρες την εβδομάδα
(ή καθόλου). Θα περνάτε όμως κάθε
Παρασκευή απόγευμα από το κατά-
στημα. Στην είσοδο το αυτόματο
ταμείο μας. Σ' αυτό θα χτυπάτε τον
κωδικό αριθμό σας και θα εισπράτ-
τετε αμέσως την αμοιβή σας για ο-
λόκληρη την εβδομάδα ή τη σύντα-
ξή σας για το ίδιο χρονικό διάστη-
μα. Μη συγκινείστε γι' αυτό. Μήτε
να ντρέπεστε. Αύριο θα κάνουν το
ίδιο με σας πολλοί από τους συνα-
δέλφους σας, και μεθαύριο ακόμα
περισσότεροι. Στη διάθεσή σας θα
έχετε τώρα όχι μία Κυριακή, αλλά
τέσσερις (οι συνταξιούχοι εφτά).
Καλή διασκέδαση λοιπόν»...**

Αλλ' ακριβώς αυτή η «διασκέδαση» που καλείται να γεμίσει τις άδειες ημέρες της αναγκαστικής και πληρωμένης αργίας, είναι το μεγάλο πρόβλημα. Οι υπανάπτυκτες χώρες έχουν άλλα προβλήματα να λύσουν με την εισβολή της μηχανής στη ζωή τους. Αν αγωνιούν, είναι γιατί πρέπει οπωσδήποτε να δώσουν απασχόληση και ψωμί σ' εκείνους που με τη βιομηχανοποίηση ξεριζώνονται από τις δουλειές τους, για να μη λιμοκτονήσουν και από την ανέχεια γίνουν επικίνδυνα αντικοινωνικά στοιχεία. Οι πλούσιες όμως και προχωρημένες στον τεχνικό εξοπλισμό χώρες έχουν ν' αντιμετωπίσουν το αντίθετο πρόβλημα: όχι να θρέψουν τους στερημένους, αλλά να κάνουν τη ζωή υποφερτή στους χορτάτους, που η οικονομία του τόπου δεν χρειάζεται

την εργασία τους. Τις διαστάσεις

αυτού του
προβλήματος
δύσκολα
μπορούμε να τις
φαντασθούμε
εμείς που εξα-
κολουθούμε να

εργαζόμαστε σκληρά, για να κερδί-
σομε τον επιούσιο, και περιμένουμε
την Κυριακή ή την ημέρα της μεγά-
λης γιορτής, για να κοιτάξομε λίγο
το νοικοκυριό και την ψυχαγωγία
μας. Στις Ηνωμένες Πολιτείες όμως,
για ν' αναφέρω ένα τυπικό παρά-
δειγμα, τα πράγματα είναι πολύ
διαφορετικά. Οι ημέρες της αργίας,
για μεγάλες μάζες του πληθυσμού,
είναι ή ημέρες εξαλλοσύνης και
κραιπάλης, ή ημέρες κατάθλιψης
και ανίας. Για τούτο οι κοινωνιο-
λόγοι μαζί με τους ψυχιάτρους

αυτής της όλβιας χώρας (που προπορευόμενη δείχνει το δρόμο στις άλλες) με τρόπο συλλογίζονται το μέλλον, τότε που ο χρόνος της υποχρεωτικής αδράνειας για όλους τους Αμερικανούς θα απλωθεί σ' ένα πολύ μεγάλο μέρος του έτους. [...]

Ο Δρ W. M. Mendel, ψυχίατρος, που εξετάζει σοβαρά το πρόβλημα σε ένα σχετικά πρόσφατο άρθρο του (1971), προβαίνει σε μερικές συστάσεις που αξίζει να τις προσέξομε, ακόμη και αν δεν τις θεωρούμε επαρκείς και αποτελεσματικές, όσο εκείνος τις φαντάζεται. «Πρέπει» γράφει «να αναπτύξομε πρακτικούς τρόπους ανατροφής των παιδιών και προγράμματα εκπαιδευτικά που θα προετοιμάσουν την κοινωνία μας να αντιμετωπίσει τις νέες ευκαιρίες που θα προσφέρει η

αργία για μια πλούσια και δημιουργική ζωή. Όπως ακριβώς οι παππούδες μας μάς προετοίμασαν να ζήσομε σε ένα κόσμο εργασίας, ανταγωνισμού, προσπάθειας κοινωνικής ανόδου και σκληρής δουλειάς, έτσι πρέπει και μεις να προετοιμάσομε τα παιδιά μας για το παιχνίδι, το χωρατό και τη διασκέδαση, με την αντίληψη ότι αυτά θα αποτελούν μια σημαντική και αξιόλογη άποψη της ζωής τους».

Και ο Δρ Mendel κλείνει το άρθρο του με μια πολύ διαφωτιστική παρατήρηση. Ας μάθομε, γράφει, (ορθότερα: ας ξαναμάθομε) την ευχαρίστηση που αισθάνεται όποιος ζει αμέριμνος το πέρασμα του χρόνου. Αυτή την ευχαρίστηση παιδιά την ξέραμε, αλλά την ξεχάσαμε όταν οι μεγάλοι πέτυχαν να

μας πείσουν (με τη διδαχή και τον εθισμό) ότι άλλο είναι το νόημα της ύπαρξης – ο άνθρωπος είναι προορισμένος να ζήσει μια ζωή μόχθου και πόνων. Τώρα πρέπει να ξαναγίνουμε «παιδιά» και σαν αυτά ν' αφήσομε (όταν αναπαυόμαστε) τη δημιουργικότητά μας ελεύθερη από πρακτικές σκοπιμότητες. Να ξαναμάθομε να βλέπομε τον κόσμο γύρω μας έμορφο και πάντα νέο, και τη ζωή σαν κάτι ανεξερεύνητο ακόμα και ανεξάντλητο, ανοιχτό στη φαντασία και στις λαχτάρεις μας. Όταν το επιτύχομε αυτό, θα πάψει πλέον να είναι πρόβλημα για μας ο ελεύθερος χρόνος.

Την προτροπή «να γίνουμε σαν τα παιδιά» την έχομε, από χρόνους μακρούς, ακούσει ως παρόρμηση επιστροφής σε μια χαμένη αγνότητα και ευτυχία. Σήμερα μας δίνεται

με άλλην απόχρωση νοήματος: ως μόνη ελπίδα σωτηρίας μιας ανθρωπότητας που γρήγορα θα καταδικαστεί να μην εργάζεται αρκετά, και δεν θα ξέρει τι να κάνει τον ελεύθερο χρόνο της. Πώς όμως να «ξαναγίνουμε παιδιά», αφού έχουμε από αιώνες ηλικιωθεί και σκλήρυναν μαζί με τις σωματικές και οι αρτηρίες του πνεύματός μας; Είναι δυνατόν να ξαναβρούμε, μαζί με την όραση που χάσαμε, τη δροσιά της ψυχής που μας λείπει; Τον ελεύθερο χρόνο μας έχουμε μάθει όχι να τον ζούμε «παίζοντας», όπως το ξένοιαστο παιδί, αλλά να τον σκοτώνουμε – με τα πιο ευτελή χρονοβόρα μέσα: το πιετό, το χαρτί, το όργιο. Γίνεται να γυμνωθούμε από τον χαλασμένο εαυτό μας και να ξαναμπούμε στη ζωή αγνοί και πρόσχαροι σαν τα βρέφη;

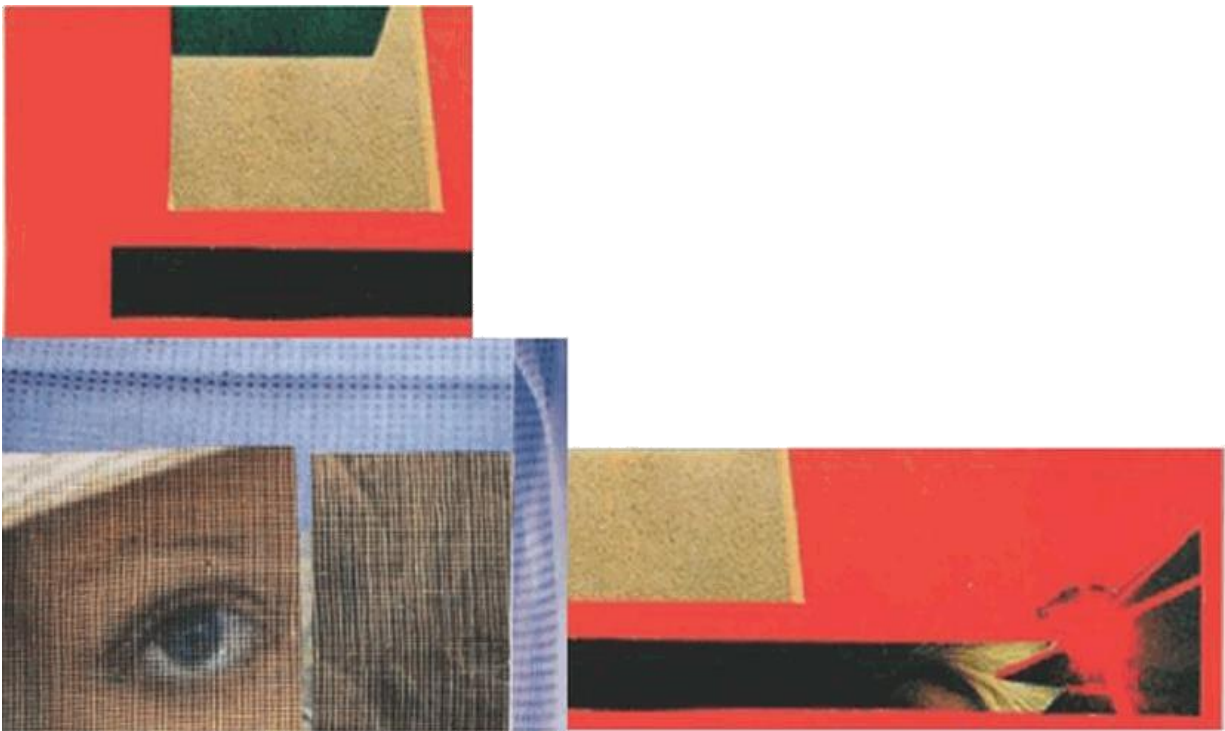
Με άλλους λόγους: γίνεται να ξαναγεννηθούμε;

Είναι ν' απορήσει κανείς με την τροπή που πάει να πάρει η ιστορία του πολιτισμένου ανθρώπου. Ως χτες το πρόβλημά του ήταν πώς να εξασφαλίσει περισσότερη ανάπαυση από τον κάματο της βιοπάλης. Σήμερα αντιστράφηκαν οι όροι και πρόβλημά του έγινε το πώς θα υποφέρει τον ελεύθερο χρόνο του, την πληρωμένη αργία του.

(Ε. Π. Παπανούτσος, Το Δίκαιο της πυγμής, (1975 1) 1989, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα)

Σημείωση: Προσέξτε στο κείμενο του Ε. Π. Παπανούτσου το ενδεχόμενο να έχει ο άνθρωπος στο μέλλον περισσότερο ελεύθερο χρόνο

από όσον έχει στις μέρες μας και να μη γνωρίζει πώς να τον αξιοποιήσει. Προσέξτε, επίσης, τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες και στις ανεπτυγμένες χώρες, όσον αφορά το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προβλήματος στην κάθε περίπτωση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 6ου ΤΟΜΟΥ

Σημειώσεις – Περίληψη

I. Σημειώσεις

A. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΓΡΑΠΤΟ ΛΟΓΟ

2. Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις.....5
3. Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου...20

B. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟ ΛΟΓΟ.....39

- α) Οι δυσκολίες που συναντώ, όταν κρατώ σημειώσεις από προφορικό λόγο.....39

β) Κρατώ σημειώσεις από την παράδοση ενός μαθήματος, από την ακρόαση ενός άρθρου, από μία διάλεξη.....40

ΙΙ. Περίληψη 45

Α. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ..46

- 1. Πώς οδηγούμαι στην περίληψη.....46**
- 2. Τι πρέπει να προσέχω σε μία περίληψη.....49**
- 3. Συγκρίνω δύο περιλήψεις, μία εκτενή και μία συνοπτική του ίδιου κειμένου.....52**
- 4. Εξετάζω τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μία περίληψη.....59**
- 5. Παρατηρώ περιλήψεις από ποικίλα κείμενα.....64**

α) Περίληψη - εισαγωγικό σημείωμα σε κεφάλαιο του βιβλίου της Ιστορίας.....	64
β) Περίληψη του περιεχόμενου ενός βιβλίου για βιβλιογραφική ενημέρωση.....	67
γ) Περίληψη από λογοτεχνικό έργο.....	71

B. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ.....	85
1. Διαβάζω τη δημοσιογραφική περίληψη μιας συζήτησης.....	85
2. Παρουσιάζω (σε προφορικό και γραπτό λόγο) περίληψη μιας συζήτησης.....	91
3. Θέματα για συζήτηση και έκφραση - έκθεση (σχετικά με τη λακωνική έκφραση και την προσπάθεια για εξοικονόμηση χρόνου στη σύγχρονη καθημερινή ζωή).....	94

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.